

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

W. Smouter, Breukelen

Voorlopig besluit: ja!

De kerken zijn eruit en de zusters mogen erin. Dat is de korte samenvatting van de besluitvorming op de Landelijke Vergadering, nu twee weken geleden. We hebben het dan over de vraag of onze kerken officieel de mogelijkheid openen, dat zusters der gemeente geroepen worden tot het ambt van diaken. Elders in dit blad leest u er bepaald uitvoeriger over. En ook genuanceerder, want het betreft een voorlopig besluit, dat in 1995 nog moet worden bekrachtigd door een vergadering, waarin alle kerken *rechtstreeks* vertegenwoordigd zijn.

Wat men hier ook van vindt, niemand kan beweren dat onze kerken op dit punt over één nacht ijs zijn gegaan. In 1978 vroeg de kerk van Amsterdam-Centrum de zusterkerken per brief om commentaar op haar voornemen om ook zusters te benoemen in het ambt van diaken. Naar aanleiding van de reacties richtte zij zich tot de Landelijke Vergadering van Enschede 1985 met het verzoek om de zaak te bestuderen en zo mogelijk te komen tot de uitspraak „dat het een zaak van christelijke vrijheid is, als een plaatselijke kerk onder biddend opzien tot de Heer een zuster tot het diakenambt roept”.

Zeventien jaar verder

Wanneer de voortgezette vergadering in 1995 het nu genomen besluit bekrachtigt, dan zijn we (afhankelijk van hoe je rekent) tien of zeventien jaar verder. Men kon nauwelijks in redelijkheid verwachten dat we een besluit nog langer zouden uitstellen, bijvoorbeeld ter wille van andere kerken in binnen- en buitenland met wie we contact hebben.

Persoonlijk ben ik zelfs van mening, dat noch de duidelijkheid noch de belijndheid van de besluiten vergroot is door die jarenlange studie. Amsterdam vroeg destijds ruimte voor vrou-

welijke diakenen op de eenvoudige grond, dat men meende dat de Schrift die ruimte bood in onder meer 1 Tim. 3:11 en Rom. 16:1. Men erkende wel dat die teksten ook anders uitgelegd konden worden, maar vroeg eenvoudig ruimte voor *deze* uitleg. Erkend werd dat dit voor vrouwelijke ouderlingen moeilijker lag en „dat we het begrip 'tijdgebondenheid' als uitlegkundige sleutel, vooral in z'n gevolgen, nog niet geheel kunnen overzien. Immers, hoe voorkomen wij dat vitale delen van de Schrift met behulp van deze zelfde sleutel van hun kracht worden beroofd?” Het 'voorlopig besluit' dat nu genomen werd verwerpt óók de gedachte dat teksten over de plaats van de vrouw „als tijdgebonden en achterhaald moeten worden beschouwd”, maar het verhaal is door de jaren heen bepaald ingewikkelder geworden.

Tevreden gevoel

We probeerden meer duidelijkheid te krijgen over het besluit in een gesprek met ds. P.J.H. Krol, die als modera-menlid aan het voorlopig besluit meewerkte. Hij heeft achteraf „een heel tevreden gevoel, met name omdat het besluit zo breed gedragen werd”. Bij het belangrijkste besluit, namelijk om het in de vrijheid der kerken te laten om zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt, waren er maar twee tegenstemmers bij één onthouding. Hij ziet het besluit als een compromis: enerzijds is de hoofdlijn van het rapport-Van der Dussen overgenomen. Aan de andere kant is duidelijker dan in dat rapport afstand genomen van een manier van lezen („functioneel bijbelgebruik”) waarbij bijbelse noties over de man als hoofd voor ons niet van toepassing verklaard worden. Bovendien is het commissievoorstel niet overgenomen om in het AKS vast te leggen dat ook

diakenen een leidinggevend ambt hebben. Het moderamen had overigens voorgesteld om in datzelfde AKS juist het *verschil* in verantwoordelijkheid tussen de beide ambten meer te benadrukken, maar dat is óók niet doorgegaan.

„Ik denk dat onze bedoeling daarmee niet duidelijk overgekomen is. Over het algemeen concludeerde men dat deze wijziging overbodig is omdat de verschillende taken al voldoende uitkomen en je het AKS sowieso niet te vaak moet wijzigen.”

Schrift-bewijs

Als niet-ingewijde was ik verrast over het gehanteerde Schrift-bewijs. Er wordt met geen woord gerept over de beide teksten die ruimte lijken te bieden voor vrouwelijke diakenen, te weten 1 Tim. 3:11 en Rom. 16:1. In plaats daarvan dienen de degelijke huisvrouw van Spreuken 31, de Sunamitische vrouw en anderen als bewijs van het zelfstandig optreden van vrouwen, waardoor je de zwijgteksten uit het Nieuwe Testament niet absoluut kunt nemen. Maar gaat het dan wel over vrouwelijke diakenen? Ds. Krol licht toe: „de gekozen benadering sluit aan bij het feit, dat in het rapport brede aandacht is gegeven aan de positie van de vrouw in het algemeen. Het is een versobering van het rapport en niet een totaal nieuwe structuur. Bovendien wilden we niet werken met teksten die 'waarschijnlijk' over vrouwelijke diakenen gaan”. Tenslotte: ds. Krol begrijpt best dat het genomen besluit een nieuw punt van discussie zal vormen in de contacten met andere kerken. Maar hij hoopt wel duidelijk te kunnen maken „dat we eerbiedig hebben willen luisteren naar de Schrift en echt menen, met de hand op de Bijbel, dat deze mogelijkheid om zusters tot het diakenambt te roepen bestaat”.

in dit nummer

375 J.M. de Groot, **Want de wortel van alle kwaad is de geldzucht** 376 H. Smit, **De alomtegenwoordige en eeuwige God in ons 'hier- en-nu'** 377 T. Hoekstra, **Twee culturen** 378 K.H. de Groot, **In memoriam ds. Jan Goudzwaard** 379 W. Smouter, **Op verhaal komen (tweede kans)** 380 Marjon Busstra, **Laat dit niet een stok zijn om de NG-hond te slaan** 381 H. Algra, **Wie was Maarten Luther? (1)** 382 Jan van der Spek, **Liedboek-2000?** 383 C.N. van der Ziel, **Deze opdracht** 385 Chris de Jong, **St. Petersburg** 386 P.J. van Kampen, **De nieuwe kerk (1)**

38e jaargang - nr. 21 - 21 oktober 1994



Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1994

- 29 okt. Landelijke Vergadering Apeldoorn (mogelijke onderwerpen: Financiële zaken; VUT; Steunbehoevende kerken; Geestelijke verzorging militairen; Hoge Overheid; Radio en TV)
- 5 nov. Diaconale Conferentie te Baarn
- 5 nov. Regionale Ontmoetingsdag Chr. Geref. en Ned. geref. Kerken in het Noorden te Hoozeveen
- 12 nov. Landelijke Ouderlingenkonferentie te Utrecht
- 19 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
- 19 nov. Landelijke Vergadering Apeldoorn (AKS; Liedboek-2000; RCOB?)
- 24 nov. Najaarsvergadering SEV; Jeruzalemkerk, Utrecht; 19.30 uur
- 10 dec. Landelijke Vergadering Apeldoorn (TSB; Radio en TV)
- 16 dec. Zendingsvergadering Den Haag met steunbiedende kerken
- 14 jan. Landelijke Vergadering Apeldoorn

Wat wij graag willen doen:
Financiële adoptie van kinderen

In een tehuis voor f 65,- per maand

In een dagcentrum voor f 30,- per maand

Bel ons nu!
05291-55907



In de komende nummers (o.a.):

M.R. v.d. Berg, Vragen van toen – vragen van nu
F.H. Blokhuis, Jeugd op de kerke-raadsagenda
D. Holwerda, Pas door de dood heen – rechter
D. Holwerda, Johannes over Johannes
G. de Lange, Verlangen naar een opwekking
J.M. Louwerse, Tussen Evangelischen
J.K.W. Luth, De Apostolische Geloofsbelijdenis op een nieuwe melodie
Irene Postma, De weg kwijt?
A. Troost, Over Dooyeweerd, 1894-1994
M. Vrijmoeth-de Jong, Ik geloof
M. Vrijmoeth-de Jong, Bijbellezen met kinderen

stichting
redt een kind

Papaverstraat 19
7731 VS Ommen
Giro: 1599333
tnv Redt een Kind te Ommen
Bank: ABN/Amro te Doorn, rek. nr. 37.73.32.860
Tel. 05291-55907



J.M. de Groot, Zaandam

Want de wortel van alle kwaad is de geldzucht

1 Timotheus 6:2b-11,17-19

Hoe dienen we met ons geld om te gaan? Geldzucht kan zich van ons meester maken. Vandaag zijn er vele verleidingen, denk alleen maar aan de nieuwe rage: de krasloten.

Nu waren er broeders en zusters in de eerste gemeenten die de woorden van onze Heiland niet goed ter harte hadden genomen.

Mensen die het spoor der waarheid bijster waren geraakt. Mensen die meenden dat christen zijn een middel was om te verdienen. Ze dachten er financieel voordeel bij te hebben. Inderdaad, de godsvrucht, het leven als volgelingen van Christus, een nederige en eerbiedige houding tegenover de HERE, het leven als kind van God brengt grote winst. Geen financiële winst, maar een ander soort winst. Maar die winst komt er alleen als de godsvrucht gepaard gaat met tevredenheid. De vertaling 'met tevredenheid' van het griekse woord is niet zo gelukkig. Eigenlijk betekent het in het griekse spraakgebruik: onafhankelijk zijn, voor jezelf kunnen zorgen, op jezelf kunnen staan. Je hebt niemand nodig. Hier betekent het dan dat je voor jezelf kunt zorgen, onafhankelijk bent als je de HERE volgt. Dan heb je geen andere zaken nodig. Het enige waaruit je mag en kunt leven is Gods Woord. Je hebt er niets aards bij nodig. Zo wordt het in vers 7 ook duidelijk gemaakt. 'Want wij hebben niets op de wereld meegebracht; wij kunnen er ook niets uit meenemen.' De mens moet niet menen dat hij afhankelijk is van geld en goed, dat dat iets zou kunnen bijdragen aan zijn heil. Hoe vaak lezen we dit niet in de Bijbel?

Wanneer brengt de godsvrucht winst? Alleen als we ons afhankelijk weten van de HERE. Als we ons voegen naar de gezonde woorden van onze Here Jezus. Meer hebben we niet nodig.

Wij hebben natuurlijk wel iets nodig om hier te kunnen leven: onderhoud en onderdak zoals het in onze tekst staat. Eigenlijk staat er levensonderhoud (eten) en een deksel. Onder dat laatste zullen we in eerster instantie kleren moeten verstaan, maar ook een woning. Als we dat hebben, dan moet ons dat genoeg zijn. Dat krijgen we van de HERE en dat is genoeg om hier te leven. Denk maar aan de bekende passage uit de bergrede: 'Maakt u dan niet bezorgd, zeggende: Wat zullen wij eten, of wat zullen wij drinken, of waarmede zullen wij ons kleden?..... Maar zoekt eerst Zijn Koninkrijk en Zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden.' Wij moeten tevreden zijn met wat de HERE ons gegeven heeft. We moeten genoeg hebben aan eten en onderdak.

Het begeren naar meer kon wel eens een valstrik worden.

'Maar wie rijk willen zijn, vallen in verzoeking, in een strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerten, die de mensen doen wegzinken in verderf en ondergang.'

Er staat: wie rijk wil zijn, niet wie rijk is. Wie alles op alles zet om rijk te worden, die leidt een verkeerd leven. Ja, daar loopt het verkeerd mee af. Als de mammon je in zijn greep heeft, dan is het heel slecht gesteld.

'Niemand kan twee heren dienen, want hij zal of de ene haten en de andere liefhebben, of zich aan de ene hechten en de andere minachten; gij kunt niet God dienen en Mammon.' Ook in 1 Timotheus wordt dat duidelijk. Wie rijk wil zijn, valt in verzoeking. Als je eenmaal in de ban van het geld bent geraakt gaat het van kwaad tot erger. Dat was toen het geval en ook nu. Wij zien de schadelijke gevolgen. Iemand die begint met gokken, raakt eraan verslaafd en geeft uiteindelijk al zijn geld eraan. Daarom zijn amusementshallen, fruitautomaten, lotto's, krasloten en noem maar op, zo gevaarlijk. Die begeerte doet de mensen wegzinken in verderf en ondergang. Zij kunnen er niet meer van los komen, het wordt een verslaving. De band met de HERE snijden ze door, want alles draait om de mammon, om het geld.

Paulus komt dan met een gezegde:

'Want de wortel van alle kwaad is de geldzucht.' Zonde kan natuurlijk ook andere wortels hebben. De zin is evenwel duidelijk. Geldzucht leidt tot kwaad. Het is de wortel van al het kwaad.

Bij het karakter van de geldzucht hoort dat zij niet te verzadigen is. Het gaat echt van kwaad tot erger.

'Gij daarentegen, o mens Gods, ontvlucht deze dingen, doch jaag naar gerechtigheid, godsvrucht, geloof, liefde, volharding en zachtzinnigheid.' Mens Gods. d.w.z. mensen die bij God horen en dat willen we toch zijn, mensen die naar Hem willen luisteren.

De HERE verwacht heel wat anders van ons. Hem dienen en niet de mammon. Laat in ons leven te merken zijn dat we willen leven naar Gods Woord. Laat bij ons de godsvrucht, de liefde, geloof te vinden zijn.

Wat moeten wij dan met het geld dat we verdienen, met kapitalen die we mischiën op de bank hebben staan door bijvoorbeeld een erfenis? Mogen wij niet rijk zijn? Mogen we als we een bedrijf hebben, geld verdienen, en veel winst maken?

De verzen 17 en volgende gaan daar op in. 'Hun, die rijk zijn in de tegenwoordige wereld, moet gij bevelen niet hooghartig te zijn, en hun hoop gevestigd te

houden niet op onzekere rijkdom, doch op God, die ons alles rijkelijk ten gebruike geeft, om wel te doen, rijk te zijn in goede werken, vrijgevig en mededeelzaam.' God is het die ons alles rijkelijk ten gebruike geeft. We hebben alles van onze Schepper gekregen. Zo mogen, zo moeten wij het zien. Wat we hebben, hebben we van de HERE gekregen. En wij hebben veel gekregen: we hebben niets te klagen als we dat vergelijken met mensen in Afrika of Azië.

Maar gebruiken wij ons geld goed? Wij mogen er niet op vertrouwen. Onze hoop mogen we daar niet op vestigen. God gaat voor alles en boven alles. Onze hoop moet op Hem gevestigd zijn. Zoek eerst Gods koninkrijk. Vanuit dat geloof kunnen we pas goed met ons geld omgaan. We moeten iets doen met het geld dat we hebben: wel doen, rijk zijn in goede werken, vrijgevig en mededeelzaam.

We hebben een grote verantwoordelijkheid. Met onze rijkdom moeten we iets doen. Vrijgevig zijn en mededeelzaam. Een deel weggeven, want het is ons ook maar geschonken door de HERE. Wij moeten een beleid hebben als we rijk zijn. Wat is de bedoeling van ons geld: Onszelf nog veel meer verrijken, proberen zo aan aardse zekerheden te bouwen? Het zo beleggen dat je steeds meer geld krijgt? Als u dat laatste doet om dat meerdere geld ook uit te delen dan is daar iets voor te zeggen, maar als het alleen maar is om jezelf te verrijken, dan kan daar geldzucht achter zitten.

In het bedrijfsleven is het niet gemakkelijk om goed met geld om te gaan. Je hebt nu eenmaal geld nodig om te investeren om aankopen te doen. Je moet vooruitdenken, plannen, beleggen. Maar ook daar geldt dat de geldzucht niet het beleid mag zijn. Een directie zal op een goede manier met het geld om moeten gaan en als het christenen zijn ook wel doen en vrijgevig en mededeelzaam zijn.

Dat geldt niet alleen voor ons persoonlijk. Veel gemeenten hebben een potje. Ze krijgen eens een erfenis, of zelfs een paar keer en zitten zo goed bij kas. Dat is op zichzelf niet verkeerd. Maar ik denk dat je als gemeente steeds een beleid moet hebben met dat geld, dat je het niet zomaar op de bank kunt zetten. De bedoeling zal moeten zijn om wel te doen, vrijgevig en mededeelzaam. Ook als gemeente kun je het gevaar lopen om geldzuchtig te worden. Om ervoor te zorgen zoveel mogelijk bijeen te vergaren. Maar alles komt van God, het wordt ten gebruike gegeven. God is heel royaal, Hij vraagt van ons ook royaal te zijn.



H. Smit, Barendrecht

De alomtegenwoordige en eeuwige God in ons 'hier-en-nu'

„Een eeuwig God is de HERE, Schepper van de einden der aarde” (Jes. 40:28)

De ballingschap als kloof

Wat heeft de ballingschap voor Juda betekend! Dat kunnen we ons eigenlijk niet voorstellen. Weg uit het Beloofde land. De tempel verwoest. Jeruzalem een ruïne. Blijdschap en vreugde in het verleden verdwenen. Neemt Gods goedertierenheid voor immer een einde, houdt de belofte op van geslacht tot geslacht (Ps. 77:9)? We kunnen spreken van de ballingschap als kloof. Kan die kloof ooit nog overbrugd worden? In 'kloof' zit een tijd-aspect; in 'kloof' zit ook een ruimte-aspect.

Laten we eens uitgaan van Gods Verbondswoord, bij de Sinaï gesproken: „Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb”. De heerlijkheid van Verbond en verlossing in de aanhef van de wet. In die enkele woorden ligt de gehele heerlijkheid van Israël opgesloten. De HERE – onze God – onze Verlosser! Dit woord ging met Israël mee de eeuwen door. Maar toen is de ballingschap gekomen. Het oordeel van God. De toornontlading van God over een stroom van zonden. Dan verstaan we de bedoeling van dat woord 'kloof'. Het Verbondswoord van het verleden blijft in de gedachten van velen in dat verleden steken. Het komt niet meer over de kloof van de ballingschap heen. Het geldt en het telt nu niet meer. Ons 'Nu' is beroofd van deze heerlijkheid. Het Verbond verleden tijd! In die troosteloze gedachte zien we het tijd-aspect van de kloof.

Dan gaan we eens even uit van de lof op het Huis van de HERE in Psalm 36:9v. „zij laven zich aan het vette van uw huis, Gij drenkt hen met de stroom van uw liefelijkheden. Want bij U is de bron des levens, in uw licht zien wij het licht”. De heerlijkheid van de tabernakel eerst, van de tempel daarna. Dat thuis-zijn bij de HERE werd beleefd in de opgang naar Jeruzalem, in het brengen van de offers, in het aanzitten aan de offermaaltijden. Maar de ballingschap is gekomen. De deportatie uit Jeruzalem, het ophouden van de tempeldienst. De stroom van Gods liefelijkheden is nu toch wel geheel gedempt! Wij zitten in Babel, Sion is verwoest. In Jeruzalem, ja, in Jeruzalem kon je geloven, dat de HERE met ons was, onze Verbondsgod. Maar we zijn naar Babel gebracht. De terugweg van Abraham! Ver van Jeruzalem. Het eind van de wereld! Dat is het ruimte-aspect van de kloof. Gods liefdevolle tegenwoordigheid, in het Beloofde

land en in de heilige stad genoten,... ze komt niet over die ruimtekloof heen. Ze ging niet met ons mee naar Babel!

Eeuwigheid en Scheppersmacht als troost

De profeet moet het volk troosten – het Troostboek van Jesaja (Jes. 40:1). We zien dat de profeet mag verkondigen, dat de kloof overbrugd wordt. Beide aspecten komen aan de orde: het tijd-aspect en het ruimte-aspect.

„Een eeuwig God is de HERE...”. We kunnen Gods eeuwigheid niet doorgronden. Maar we kunnen er wel iets van zeggen. 'Eeuwigheid' betekent, dat de HERE niet onderworpen is aan de slijtage van de tijd, zoals wij die kennen. Woorden van God, voor eeuwen gesproken, zijn vandaag nog vers en nieuw. Het woord, bij onze doop gesproken, is bij God niet verklonken! Daarom mag het ook voor ons, zwakke mensen, blijven klinken! Dat geldt ook dat grote Verbondswoord, dat we boven noemden: Ik ben de HERE uw God, uw Verlosser. Gods eeuwigheid draagt dat woord door de tijden heen, over alle tijd-kloven heen. Gods eeuwigheid draagt dat woord ook over de verschrikkelijke kloof van de ballingschap heen! Daarin komen macht en genade naar Juda toe. Als een geweldige troost. Neen, dat Verbondswoord van de HERE is niet in het verleden blijven steken en het is niet blijven staan voor de kloof van de ballingschap. Het is meegegaan en het klinkt op in het zo troosteloze heden, in het zo donkere 'Nu' van het volk. De eeuwige God in ons donkere 'Nu'.

'Schepper van de einden der aarde'. We moeten daar niet overheen lezen, alsof het alleen maar een zeer algemene machtsitel voor de HERE zou zijn. De uitdrukking is zeer ad rem, zeer duidelijk toegespitst op de situatie. Waar hebben we Gods Scheppersmacht te belijden en te loven? Is dat alleen in de Voorhof van de tempel, bij de offers, aan de offermaaltijden, in het Beloofde land? Neen, de macht van de Schepper hebben we te belijden overal, waar we ook zijn, ook aan het eind van de wereld! 'Einden der aarde' – geografische term: ver van Jeruzalem; maar ook méér: het gebied buiten de grenzen van onze hoop en verwachting! De lof van de Schepper ook hier. Niet alleen maar dáár, in Jeruzalem! Ook dit land is uit zijn handen voortgekomen, door Hem tot aanzijn geroepen. Ook dit land staat 'onder zijn gebied'.

Gods Scheppersmacht overbrugt de kloof, de verschrikkelijke kloof tussen

het Beloofde land en de heilige stad aan de ene kant en het donker van Babel aan de andere kant. Ook hier is Hij!

Eeuwigheid en Scheppersmacht. Gods verheven-zijn boven de slijtage van de tijd en zijn alomtegenwoordige macht. Zij brengen gezamenlijk de troost van Gods Verbond over de verschrikkelijke kloof van ruimte en tijd. De vreugde van het 'toen-en-daar' komt over de kloof heen in Israëls 'hier en nu'. De macht en de liefde en de trouw van de HERE. Deze God is onze God!

Bewapening tegen het 'nostalgische' element

Ook vandaag, in onze heel andere omstandigheden, kunnen we met die kloof-problematiek zitten. Ik denk aan Gods allergrootste machtsdaad: de opwekking van onze Here Jezus Christus. De reactie op een blijde Paas-preek kan zo moedeloos en troosteloos zijn: „Waren wij er toen en dáár maar bij geweest!” De kloof tussen het 'toen en daar' en ons 'hier en nu' wordt voor ons besef niet overbrugd. Het evangelie dreigt te worden een verhaal uit het verleden! Onze omstandigheden en het dreigende donker in onze wereld verhinderen de troost bij ons binnen te komen. De Bijbel lezen dreigt te worden een smachtend bezig-zijn met het 'toen en daar' van Gods grote woorden en werken. Een machteloze vreemde nostalgie. We hebben die nadruk op Gods eeuwigheid en op zijn alomtegenwoordigheid vandaag niet minder nodig dan Israël in de ballingschap.

Om te blijven zeggen, ook in het donker: Deze God is onze God! Om het vreugdevolle van het 'toen en daar' van Gods grote werken te zien oplichten in ons eigen 'hier en nu'.

Zo mag het geloof het licht van Gods grotte werken binnenlaten in het donker van vandaag. Binnen-láten. Want dat licht wordt naar ons toegebracht door Gods eeuwigheid en alomtegenwoordigheid. Deze God is onze God.

Waarschuwing tegen de moderne theologie

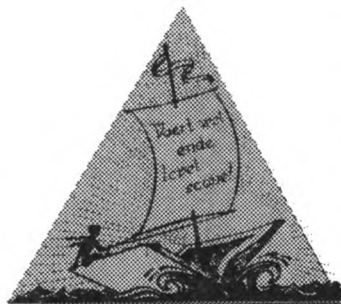
We moeten ons dan wel met overtuiging keren tegen de gedachtengangen, die we in vele varianten van de moderne theologie aantreffen. Daar is het in de mode woorden als eeuwigheid, almacht, alomtegenwoordigheid uit het woordenboek te schrappen. Om verschillende redenen. De één zegt: Als God al die eigenschappen had, - zou de wereld er anders en beter uit-



zien! Een tweede zegt: Die God bóven ons, die Al-beheerser, past eigenlijk bij een tijd van rangen en standen en bij een typische regentenmentaliteit. Niet meer in ons verlichte democratische bestel. Met andere woorden: Ons Godsbeeld is een projectie van de constellatie van onze maatschappij! Waarbij men gemakkelijk pleegt te vergeten, dat dat dan ook van het 'moderne' Godsbeeld geldt! Men is het erover eens: God is niet de boven-ons-Verhevene. Hij is de medestrijder, ook de mede-lijder, die samen met ons op weg is naar het ideaal van gerechtigheid en vrede. Hij werkt in óns werken. Zijn handen zijn ónze handen. Zo is Hij mèt ons en in ons. Niet bóven ons! Eigenlijk een verschrikkelijke ontwikkeling! Laat iemand ons eens vertellen wat bidden eigenlijk is! Is het in feite een praten, dat via diverse 'echo-satellieten' tot onszelf terugkeert?

We moeten ons er niet voor schamen die 'ouderwetse' bijbelse termen van eeuwigheid en macht en alomtegenwoordigheid tot gelding te brengen in ons denken en spreken. Want het wonderlijke is, dat we slechts via Gods eeuwigheid en alomtegenwoordigheid ons concrete 'hier en nu' aankunnen. Als de Verhevene boven onze tijden en als de Beheerser van 'het eind van de wereld' is de HERE werkelijk mèt ons.

Zó komt het licht van het 'toen en daar' van Gods grote werken binnen in ons 'hier en nu'!



Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Twee culturen

„Men moet geven overeenkomstig zijn bezit. Het is verboden zichzelf te prijzen en zich op te blazen, wanneer men aan liefdadigheid doet. Wie zo handelt, zal door de Heer niet beloond, maar gestraft worden.”

Dat is een citaat uit 'De gedekte tafel', een boek uit het einde van de zestiende eeuw en daarin staat in eenvoudige, begrijpelijke taal hoe een jood hoort te leven en hoe hij zijn religieuze plichten moet vervullen. Tot in de twintigste eeuw is dit het populairste handboek geweest dat in heel veel joodse huizen te vinden was. Deze kennis haal ik uit: 'Joodse cultuur, oorsprong

en bloei', geschreven door Geoffrey Wigoder. De schrijver is verbonden aan het Instituut van het Hedendaagse Jodendom van de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem en hij is gastdocent aan de universiteit in Manchester. Hij heeft daarnaast veel gepubliceerd, vooral naslagwerken die op het jodendom betrekking hebben.

Wist u dat meer dan twintig procent van alle Nobelprijzen aan joden is toegekend? Wie dit boek leest, zal onder de indruk raken van wat joden, ondanks alle rampspoed die over hen is gekomen, hebben gepresteerd. Over die rampspoed komt de lezer ook wel zó veel te weten dat hij zich verbijst afvraagt: „Hoe hebben mensen elkaar dit kunnen aandoen?” Mee daardoor zijn de joden in een isolement gedreven; tegelijk moet ik zeggen dat zij dit isolement in het algemeen bewust gezocht hebben. In dat isolement hebben zij hun cultuur kunnen vormen en verrijken, maar het is tegelijk er de oorzaak van geweest dat zij tot mikpunt en slachtoffer van vervolgingen zijn geworden. Dat wordt ook in dit boek duidelijk.

De joden heten 'Het volk van het Boek'. Dat boek is de bron waaruit de joodse cultuur is ontsproten. De taal van dat boek, het Hebreeuws, is een bindende factor geweest die bovendien de continuïteit van de cultuur heeft bevorderd. Op blz. 23 lees ik: „De grootste schepping van de joden dateert uit het allereerste begin van hun geschiedenis. Nomadische stammen die zich vestigden in een klein land raakten bezeten van een uniek visioen dat in geen duizend jaar enige indruk zou maken op enig ander volk, maar uiteindelijk voorbestemd was de hoeksteen van de westerse beschaving te worden.” Het lijkt me dat menige gelovige jood (en christen) bedenkingen heeft bij deze voorstelling van zaken. De schrijver maakt trouwens ook wel eens een opmerking over het christendom die bewijst dat hij de boodschap van het Evangelie niet verstaan heeft. Dat christendom komt er in dit boek niet best af: het wordt gezien als de oorzaak van alle jodenvervolgung.

Ik kan hier onmogelijk een samenvatting geven van wat in 'Joodse Cultuur' allemaal beschreven wordt. Het boek is chronologisch opgebouwd. Het eerste hoofdstuk gaat over de tijd vóór de Middeleeuwen. Het tweede bespreekt de tijd van de Middeleeuwen zelf, en het derde behandelt de periode daarna. In elk hoofdstuk komen o.a. aan de orde: de gedachtenwereld, de wetenschap, de literatuur, muziek, beeldende kunst en het religieuze leven. En tussen dat alles wordt in grote lijnen de gang door de geschiedenis geschetst. Het laatste hoofdstuk gaat over: Joden die hebben bijgedragen tot de moderne cultuur. Het siert de schrijver dat hij weet te relativeren; er zijn inderdaad veel knappe koppen geweest van joodse afkomst die geweldige intellectuele en artistieke prestaties hebben geleverd. Aan 117

joden is een Nobelprijs toegekend; dat is meer dan twintig procent van het totaal, terwijl de joden maar een kwart procent van de wereldbevolking uitmaken. Maar... de meeste joden waren arme, eenvoudige mensen en zelfs heel wat misdadigers waren van joodse afkomst.

In dit hoofdstuk komen veel namen voor; sommige zullen de lezer verrassen, andere zijn heel bekend. Van die laatste noem ik als voorbeelden: Frans Kafka, Martin Buber, Albert Einstein, Sigmund Freud, Karl Marx, en beroemde families uit de zakenwereld als de Rothschilds en de Rockenellers. Niet te vergeten: Citroën (ja, die van de auto's) en Olivetti. En dat was maar een heel beperkte greep! Lezers met interesse en studiezin kunnen veel hebben aan dit boek dat een grote hoeveelheid informatie bevat. Het is verschenen in de reeks Bronnen van de Europese Cultuur bij uitgeverij Ambo in Baarn. Omvang 432 bladzijden; mooi gebonden in zwarte linnen band met goudopdruk, geïllustreerd, voorzien van een fraaie stofomslag. Prijs: f 79,-.

Een heel andere cultuur ontmoeten we in de EDDA, verschenen bij dezelfde uitgever. De Edda is een verzameling Oud-IJslandse helden- en godenliederen. Sommige daarvan gaan terug op de achtste eeuw. Er ligt een vreemde sfeer over de verhalen; geheimzinnige, wonderbaarlijke wezens bevolken de wereld die we erin aantreffen. Het is een wereld van goden en helden uit een verre voortijd. Er is sprake van ruwe, ontzaglijk sterke reuzen, het zijn soms zelfs monsters waaraan nauwelijks nog iets menselijks te herkennen valt. Maar er zijn ook dwergen; ze leven onder de grond, vervaardigen wapens en bewaken kostbare schatten. En, om nog maar één soort te noemen, we maken ook kennis met de Walküren; dat zijn vrouwen met eigenschappen die hen soms op goden doen lijken, maar in andere verhalen overheersen bij hen de menselijke trekken.

De verhalen zelf heb ik niet bepaald als meeslepend ervaren. Liefde en hartstocht, eer- en heerszucht, wreedheid en wraaklust, de verhalen zijn er vol van, maar de indruk die ze achterlaten is die van een primitieve, weinig beschaafde wereld waarin de driften een overheersende rol spelen. Het lezen gaat bovendien wat moeilijk, want als je alles goed wilt begrijpen, moet je geregeld de toelichtingen raadplegen.

Toch, voor vakmensen en belangstellenden is dit boek een aanwinst. Ze kunnen nu kennis nemen van verhalen waarover vrijwel iedereen alleen maar uit de tweede hand iets heeft gehoord. Het is heel goed mogelijk dat ik er nog eens uitvoeriger op terug kom. Verschenen in de reeks Klassieken bij Ambo, Baarn. Omvang 464 bladzijden; gebonden in zwart linnen met opdruk in goud. Eenvoudige stofomslag. Prijs: f 79,-.



K.H. de Groot

In memoriam ds. Jan Goudzwaard

Geboren 22 september 1925, overleden 26 september 1994

Onverwachts, maar niet onverwacht: dat kunnen we zeggen van het sterven van Jan Goudzwaard.

Hij was al meer dan een jaar ziek. De gevreesde ziekte, zoals men dat zegt, had hem getroffen; een longtumor werd bij hem ontdekt. Door een chemokuur en bestraling werd de ziekte wel teruggedrongen, maar niet overwonnen. Het werd steeds duidelijker, dat genezing niet meer mogelijk was. Tot het laatst toe is hij bezig geweest: lezen, aantekeningen maken voor zijn opvolger bij het Nederlands Gereformeerd Seminarie.

Na een inzinking (wegens uitzaaiingen) was hij weer helder. Zijn sterven leek ook niet dichtbij. Maar plotseling kwam het einde.

Wij zeggen dan, vanuit ons menselijk verstand: de Here heeft hem bewaard voor verder en erger lijden. Maar je hoopte toch, dat de Here hem nog een goede tijd zou geven. Al zou die wel beperkt zijn! Dat stond al van tevoren vast.

Onze vriendschapsbanden reiken van zo'n dertig jaar geleden. Toen kwam Jan naar de Achterhoek, als legerpredikant bij de verbindingstroepen. Het kamp stond in de buurt van Eibergen. Ze gingen wonen in Borculo, dat destijds onder de gemeente van Neele viel.

Daarvoor had hij de gemeenten van Rozenburg en Zaandam gediend. Daar werd ook duidelijk, in heel zijn werk, dat hij wilde samenbinden. Hij was een milde figuur, die niet op z'n recht stond.

In het leger heeft hij een goede plaats ingenomen. Hij was daar ten volle op zijn plaats. De omgang met de jongens leverde geen problemen op. Hij had een open oog (en oor) voor iedereen, die met problemen zat.

Hij was ook nog op een andere manier bij dit werk betrokken. Jarenlang is hij voorzitter geweest van het COGMA. Hij was mede de stuwende kracht achter de bezoekreizen in Duitsland en de contacten met militairen en alleenstaanden in het buitenland.

In de Achterhoek maakte hij ook de kerkelijke strijd mee. In die tijd begon het zich steeds meer af te tekenen. Hij was een van de ondertekenaars van de 'Open Brief'. De hetze tegen hen ging ook aan de Achterhoek niet voorbij. Hij werd van het Avondmaal afgehouden, maar hij mocht wel tijdens de Avondmaalsviering het orgel bespelen.

Hij vond het erg, dat er getwijfeld werd (dat op z'n minst) aan zijn trouw aan Gods Woord en aan de Gereformeerde belijdenis. Hij stond voor Gods Woord, maar hij had te veel om zich heen



gekeken om zich te kunnen vastleggen op een bepaalde kerk-idee. Beter gezegd: hij wist, dat Gods Woord andere lijnen laat zien dan die men destijds trok. Het was voor hem een heel verdrietige zaak.

Later verhuisden zij en wij, maar de contacten bleven bestaan. Zo maakten wij van nabij het wel en wee van de familie mee. Hiermee zijn al twee brandpunten in zijn leven genoemd: zijn predikant-zijn en zijn dienen in het leger.

Toen hij in 1980 met leeftijdsontslag de dienst verliet, ging hij niet op zijn laweren rusten.

De gemeenten van Nunspeet en Amersfoort (allebei van nog beperkte omvang) deden een beroep op hem. Daar verrichtte hij hulpdiensten, zoals het heet. In de praktijk strekte die hulp zich ver uit.

De familie woonde toen in Nijkerk, tussen beide gemeenten in. Op een gegeven moment moest hij Nunspeet loslaten om zich helemaal te wijden aan Amersfoort.

Daar kwamen de besprekingen met de Vrijgemaakten op gang. Jan heeft daarbij een belangrijke rol gespeeld. Ook hier kwam weer zijn mildheid naar voren. Hij koesterde niet het leed, dat hem kerkelijk was aangedaan. Hij wilde een nieuw begin maken, maar wel volgens waarheid en recht. Aan hem is het mede te danken, dat de contacten in Amersfoort zo'n goed verloop hadden.

Bij dit alles kwam nog een andere taak. Zijn kennis van de filosofie was bekend, vooral zijn kennis van de Wijsbegeerte der Wetsidee. Het was ook niet zonder reden, dat in zijn studietijd prof.dr. K. Schilder hem vroeg zijn colleges kort samen te vatten. Dat kon Jan, omdat hij over grote gaven beschikte.

Het Nederlands Gereformeerd Seminarie vroeg hem de colleges filosofie te willen verzorgen, aan propaedeutici en ouderejaars. Ook de anthropologie werd hem toevertrouwd, waarbij hij zich vooral baseerde op het werk van A. Janse.

Hij leerde de studenten zien, hoe er een geestelijke worsteling aan de gang is en welke ideeën hierin om de voorrang strijden. Zo werden zij gewaard om de geesten te kunnen onderscheiden. Hij verdiepte zich ook in de vragen rondom de kernvraag, wat theologie nu eigenlijk is en moet zijn. Ook gaf hij les aan de Evangelische Hogeschool. Zo heeft hij met zijn gaven gewoekerd. Het ging hem steeds om de grote zaak van de Here op deze wereld. Daarvoor heeft hij zich tot het laatst ingezet.

Ook in zijn laatste levensjaar heeft hij gewoon zijn werk voortgezet. Hij werd gedreven door de liefde, tot de Here en Zijn gemeente.

Op de begrafenis bleek, hoe hij veel voor velen heeft mogen betekenen. Daarvoor komt de Here alle lof en eer en dank toe. Hij is het, die Jan deze gaven had geschonken. Hij is het ook, die hem ertoe heeft aangezet, om die te gebruiken. Daarom kunnen we alleen maar eindigen met: soli Deo gloria!



W. Smouter, Breukelen

Op verhaal komen (tweede kans)

Van het verslag van ds. Ganzevoorts promotie viel in het vorig nummer weinig te begrijpen, omdat een kwart van de tekst was weggevallen. En wel juist uit het inhoudelijke gedeelte. Dat gedeelte herplaatsen we hieronder.

Ds. Ganzevoort schreef een proefschrift onder de titel: 'Een cruciaal moment; functie en verandering van geloof in een crisis'. Je zou kunnen zeggen: hij heeft onderzocht of en hoe het geloof bij mensen in de praktijk 'werkt', als ze in een crisissituatie zitten. Als je je man plotseling verloren bent, als je hoort over een ernstige ziekte die je onder de leden hebt, wat doe je in zo'n situatie met je geloof? Heb je er iets aan en hoe werkt dat dan? Ganzevoort heeft dat om te beginnen onderzocht door een aantal interviews te (laten) houden, met mensen die in de praktijk zo'n crisissituatie hebben meegemaakt. We moeten dan niet denken aan zo'n Nipo-enquête, waarbij veel mensen een paar eenvoudige vragen beantwoorden, maar veel meer aan een beperkt aantal interviews, waarbij de diepte wordt ingegaan. Ds. Ganzevoort heeft de resultaten van dit onderzoek bekeken vanuit minstens vier invalshoeken: sociologisch, theologisch, narratief en pastoraal. Bij drie van deze termen kunt u zich misschien iets voorstellen: je kunt de vraag stellen, wat mensen in de omgeving voor invloed hebben op de verwerking van een crisis (sociologisch), je kunt de vraag stellen wat er gebeurt, gezien vanuit ons verstaan van God (theologisch) en je kunt bespreken hoe je in dit alles als ambtsdrager kunt helpen (pastoraal). Het woord 'narratief' is minder bekend, maar voor ds. Ganzevoort heel belangrijk. Het betekent letterlijk: iets dat met *verhalen* te maken heeft. Eerder schreef hij erover in twee boekjes, waaronder *Levensverhalen* (1989). Hij beschrijft daarin, hoe ieder mens in feite een soort 'levensverhaal' heeft, en dat bepaalt de manier waarop je tegen de werkelijkheid aankijkt. Wanneer je je eigen leven verstaat als een verhaal waarin iedereen probeert je te grijpen, dan zul je nieuwe ervaringen al gauw negatief duiden. Maar wanneer je verhaal een uiting is van een diep gevoel van geborgenheid, dan kijk je heel anders tegen je ervaringen aan. Alleen: als je dan op een gegeven moment toch heel erg gepakt wordt, hetzij door mensen die je benadelen, hetzij door een ziekte die je treft, dan komt je verhaal op de tocht te staan. En dat is pas echt een crisis, waarbij moet blijken hoe sterk je levensverhaal is!

Genade is het sleutelwoord

Wanneer ds. Ganzevoort *narratief* naar de geschiedenissen van mensen



Dr. R.R. Ganzevoort met zijn paranimfen (foto Jaco Klamer)

in een crisis kijkt, dan signaleert hij dat ze de verhalen van de Bijbel kunnen gebruiken om hun eigen levensverhaal te verstevigen of bij te stellen. Ze gebruiken de Bijbel als het ware narratief. Dat kan wel eens betekenen, dat ze zichzelf verplaatsen in het verhaal van Jozef of David of een genezingsgeschiedenis. Maar het kan ook algemener zijn: de Bijbel vertelt over minstens vier thema's: wording, breuk, herstel en toekomst. Denk maar aan de beschrijving van de schepping, de zondeval, de verlossing door Christus en het Koninkrijk dat komt. Deze thema's spelen, elk op eigen manier, een rol in de manier waarop je tegen je eigen leven aankijkt. Het komt erop aan, de bijbelse verhalen zo te verbinden met je eigen levensverhaal dat je niet vlucht en niet geblokkeerd raakt, maar dat je jezelf met je hele leven aanvaard weet door God. Genade is dan ook het sleutelwoord voor alle pastoraat, aldus ds. Ganzevoort. De hooggeleerde opposenten hadden duidelijk waardering voor het gedegen en boeiende werk van Ganzevoort. Dat boeiende zit 'm vooral in het feit dat hij de sociologische en theologische benadering zo goed heeft samengebracht in zijn proefschrift. Tegelijk was er ook forse kritiek, zoals dat hoort bij een gelegenheid als deze. Dat is bedoeld om de promovendus uit te dagen zijn visie beter voor het licht te brengen.

Is God narratief?

Prof. J.M. Day uit Leuven signaleerde, dat Ganzevoort heeft laten zien, hoe belangrijk sociologische factoren (de omgeving) zijn voor de vraag hoe je een crisis verwerkt. Nu kunt u wel zeggen dat de Bijbel helpende verhalen biedt, aldus Day, maar wie zegt dat dit niet ook een stukje sociologie is? Waar is het spreken over God dan voor nodig? Ds. Ganzevoort antwoordde hierop het volgende: Sociolo-

gie beschrijft het kanaal waarlangs mensen hulp ervaren, maar dat zegt niks over de stroom die door dat kanaal heen vloeit. Een mens probeert z'n leven zin te geven en de erkenning van anderen te vinden. Maar dat *moet* ten diepste wel falen wanneer het blijft bij menselijk contact. Voor een totale aanvaarding heb je de genade van God nodig, die boven al ons twijfelen uit stijgt.

Prof. H.W. de Knijff legde Ganzevoort op dit punt het vuur nog nader aan de schenen. U hebt het wel over de helpende kracht van bijbelse verhalen, maar is God zelf soms narratief? Anders gezegd: wanneer je altijd maar over verhalen praat, kom je dan wel toe aan de *werkelijkheid* waar die verhalen over gaan? God is een God van daden, van geschiedenis. Laat men dat weg, dan wordt het heel dubieus of je met dat toch vreemde verhaal van God verder kunt komen, aldus De Knijff. Mij dunkt: veel fundamentele vragen kun je toch haast niet stellen... De bijna-gepromoveerde pastor van Doorn verzekerde dat voor hem God zeker *niet* narratief (een verhaal) is. „De *geschiedenis* van God met ons is de kern van de openbaring. Maar dat is ons doorgegeven in verhalende vorm en dus onderzoek ik wat mensen met die verhalen doen”, aldus Ganzevoort.

Ik denk dat hij in deze antwoorden voldoende duidelijk maakte, dat hij de Bijbel echt niet ziet als slechts een bundel mooie verhalen. Maar ik vind dat je er wel aan ziet wat het riskante aan zijn benadering is. De psychologische en sociologische aanpak die niet alleen in het proefschrift maar ook in zijn meer populaire boekjes uitkomt, kan makkelijk zo worden verstaan alsof hij met de werkelijkheid achter de bijbelse verhalen weinig rekent. Ik vond het tenminste geen uit de lucht gegrepen vragen van De Knijff.



Marjon Busstra, Amersfoort

Laat dit niet een stok zijn om de NG-hond te slaan

LV accepteert vrouw in diakenambt

APELDOORN – *De kogel is door de kerk: Vrouwen binnen de Nederlands Gereformeerde kerk mogen als diaken worden aangesteld. De Landelijke Vergadering laat de plaatselijke kerken vrij om het diakenambt voor 'zusters der gemeente' open te stellen. Het besluit raakt echter niet alleen de eigen gemeente. De gevolgen zullen ook merkbaar zijn in de contacten met andere kerken. De LV sprak zaterdag 8 oktober daarover dan ook haar zorg uit: „Laat dit besluit geen stok worden om de Nederlands Gereformeerde hond te slaan”.*

Met slechts twee tegenstemmers en één onthouding zeiden de afgevaardigden 'ja' tegen het besluitsvoorstel van het moderamen. Na een dag discussiëren in juni over het eindrapport, besloot de vergadering dat het moderamen maar met een voorlopig besluitsvoorstel moest komen. Dit voorstel werd twee weken geleden onder de loop genomen. In het voorjaar van 1995 zullen de 94 plaatselijke kerken nog hun veto over het voorstel mogen uitspreken. Deze gang van zaken geeft het besluit een voorlopig karakter. Het is echter onwaarschijnlijk dat de uitgebreide Landelijke Vergadering (LV) van alle Nederlands Gereformeerde kerken over een half jaar het besluitsvoorstel alsnog zal torpederen, gezien de meerderheid van stemmen waarmee zaterdag het voorstel werd aangenomen. Voorzitter P.W. Blokland zei niet wakker te liggen van een eventuele tegenstand vanaf de 'werkvloer'.

Tijdgebonden

Het voorlopig besluit dat de LV nu heeft genomen, is een compromis. Het moderamen heeft bij de formulering van het besluitsvoorstel zowel het rapport van de commissie Openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente als de eerder gedane op- en aanmerkingen betrokken.

Met een knipoog naar het rapport stelt het moderamen in haar voorstel dat „niet uit de Heilige Schrift kan worden afgeleid dat de Here het vervullen van het ambt van diaken voor zusters der gemeente uitdrukkelijk verbiedt”. De commissie onder leiding van ds. A. van der Dussen voerde in haar rapport hiervoor een aantal bijbelteksten aan, maar het moderamen en in navolging daarvan de LV, wilde niet meegaan in het 'functioneel schriftgebruik' dat de commissie hierbij hanteerde. „We willen toch wat voorzichtiger spreken over wat we in Gods woord lezen”, zo motiveerde tweede praeses B.A. Wattel de keuze van het moderamen. Zij meent dat bepaalde teksten over gezagsverhoudingen „niet zonder

meer in alle situaties en omstandigheden kunnen worden toegepast”, maar wil niet zover gaan om de teksten dan maar als tijdgebonden en achterhaald van de hand te doen. Een nieuwe discussie over bijbelgebruik en de (on)toepasbaarheid van de teksten werd in de kiem gesmoord. Daarover was al een dag gediscussieerd en het ging nu om het besluitsvoorstel dat er lag, zo meende het moderamen.

Tafel

De LV ziet wel het onderscheid dat in de Bijbel wordt gemaakt tussen man en vrouw, maar stelt daartegenover dat in diezelfde bijbel ook blijkt dat vrouwen prominente rollen speelden in de geschiedenis van de kerk. De commissie gaf aan bij monde van ds. Van der Dussen dat zij goed kon leven met het voorstel zoals het door het moderamen was voorgelegd. Bij een aantal afgevaardigden lag dat anders. Zij dienden dan ook een amendement, een wijzigingsvoorstel, in. Een aantal van hen had moeite met het wijzigingsvoorstel met betrekking tot artikel 15 van het AKS. In dit artikel zou volgens het moderamen de eigen verantwoordelijkheid van de diaken meer tot haar recht moeten komen. Het grootste deel van de vergadering meende echter dat dit in de artikelen 11, 13 en 14 al voldoende wordt benadrukt en de overweging en het besluit werden van tafel geveegd. De overige overwegingen en besluiten bleven overeind. De LV kon zich vinden in het besluit dat de kerken „in deze aangelegenheid niet over elkaar moeten heersen, maar aan elkaar de ruimte moeten geven, met elkaars gevoelens rekening te houden en elkaar in Christus te blijven aanvaarden en vast te houden”.

Zorg

Dit standpunt dat de Nederlands Gereformeerde kerken nu officieel hebben ingenomen, kan gevolgen hebben voor contacten met andere binnen- en buitenlandse kerken. Bekend is dat bijvoorbeeld de kerken in Australië moeite hebben met het accepteren van de vrouw in het diakenambt. Tijdens de vorige LV in september waarbij de samensprekingen met andere kerken centraal stonden, uitte de voorzitter van de Christelijk Gereformeerde kerken, ds. Westerink, al zijn zorg over deze ontwikkeling. Een positieve beslissing van de LV ten aanzien van de vrouw in het ambt zou de samensprekingen tussen de twee kerkgenootschappen kunnen bemoeilijken. Ook de Christelijke Gereformeerde predikant en lid van het deputaatschap

Eenheid Gereformeerde Belijders ds. D. Quant uit Rijswijk erkent dat er een extra gesprekspunt bij is gekomen: „Naast de toeëigening des heils, dat trouwens al sinds de jaren '70 speelt en nu ook wel eens afgelopen mag zijn, en de kwestie van het AKS is er dan nu ook het vraagstuk van de vrouw in het diakenambt”.

Eigen weg

Quant was zaterdag ook aanwezig bij de besluitvorming. Hij bleek niet verrast te zijn door het besluit en gaf aan twee belangrijke dingen gehoord te hebben. „Behalve de moeite die er binnen ons kerkverband al is met de vrouw in het ambt, komt daar ook nog de wijze van schriftgebruik bij. Vandaag heb ik echter gehoord dat de LV de manier van functioneel schriftgebruik door de commissie niet onderschrijft. Een ander belangrijk feit is dat de Nederlands Gereformeerde kerk heel duidelijk heeft aangegeven dat ze niet ondanks alles haar eigen weg wenst te gaan. Er wordt ook gekeken en geluisterd naar wat anderen ervan vinden”, aldus Quant. Hij refereert daarmee aan het derde besluit dat de LV die dag nam: „Het besluit tot openstelling aan de andere kerken toe te zenden met het verzoek het in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen te willen beoordelen en hen te vragen om bij verschil in inzicht samen te blijven zoeken naar de wil van God in het vertrouwen dat Hij ons op Zijn tijd de weg duidelijk zal maken.”

Kans

Het moderamen meent echter dat dit niet een stagnatie van de interne ontwikkelingen tot gevolg moet hebben. Daarom wenste zij zaterdag ook niet op het voorstel van een afgevaardigde in te gaan het definitieve besluit met nog drie jaar uit te stellen om zo andere kerkgenootschappen de gelegenheid te geven tot reageren. „Andere kerken hebben het rapport toegestuurd gekregen met het verzoek eventueel te reageren. Daarvan hebben we niets meer gehoord. Ze hebben hun kans dus gehad”, zo meende moderamenlid ds. P. Krol. Voorzitter P. W. Blokland bevestigde dit: „Je moet prioriteiten stellen. We hebben als LV allereerst een verantwoordelijkheid tegenover onze eigen kerken, om antwoord te geven op gestelde vragen, om een besluit te nemen. Daar moet je niet voor weglopen. Bovendien ontom ik niet aan het idee dat de tegenwerpingen van andere kerken ook ingegeven worden door angst voor een oplaaiende discussie binnen hun eigen kerkverband”.



H. Algra, Den Helder

Wie was Maarten Luther? (1)

Over Maarten Luther zijn boekenkasten vol theologische werken geschreven. Het zijn niet alleen losse delen, er verschenen zelfs verscheidene uitgebreide series over leven en werk van deze grote reformator.

Een aantal uitgangspunten van Luther is in de protestantse kerken gemeengoed geworden. Wie de *persoon* Luther was, is minder bekend. Zijn *persoon* (lijkheid) heeft echter ook de nieuwsgierigheid van velen opgeroepen, zoals van historici, psychologen en psychiaters. Wie was deze eigenzinnige denker, die 'in zijn eentje' een allesbeheersende kerkelijke en wereldlijke macht wist te trotseren?

Een geweldig temperament

Prof. dr. A.L. Janse de Jonge beschrijft in een klassiek en vele malen herdrukt werk Luther als „de rasechte pycnicus, met de felbewogen ziel, de fanaticus en hartstochtelijk strijder. Hij is van afkomst een boeren-mijnwerkerszoon, door en door gezond en zeer vitaal. „Ik vreet als een Bohemer en ik zuip als een Duitser.” Hij is de man met een geweldig temperament, met een dreunende stem, die aan ieder woord een zeldzame kracht en plastiek geeft. Hij beheerst de taal als weinigen en is in zijn genie een bezielende kracht voor velen, voor anderen een verwoestende orkaan”¹. Janse de Jonge vergelijkt Luther met de fijnzinnige Erasmus: „Wat bij Erasmus fijne geestelijke kost voor fijnproevers blijft, wordt bij Luther een strijdleus en een direkte eis, die het geweten raakt. Geen wonder dat Luther Erasmus niet met rust laat, als deze weigert zijn zijde te kiezen. Hij slaat erop los, maakt ruzie en scheldt hem uit voor al wat mooi en lelijk is.”

Janse de Jonge is niet de enige die 'vakmatig gebiologeerd was' door de persoon van Luther. Beroemde mensen wekken nu eenmaal de nieuwsgierigheid op. Wie is de mens achter al deze daden? Velen hebben zich met deze vraag over Luther bezig gehouden. Zo beschreef de deense psychiater dr. Paul J. Reiter Luther als iemand bij wie perioden van enorme produktiviteit en perioden van grote neerslachtigheid elkaar afwisselden². Men zou kunnen denken aan een manisch-depressief ziektebeeld. Reiter spreekt ook van psychotische momenten in het leven van Luther, perioden waarin deze geen grip meer had op zijn gedachten en gevoelens.

Gezin en streek

Het zijn niet alleen psychologen en psychiaters die zich bezig hebben gehouden met de achtergronden van Luthers persoonlijkheid. Ook anderen hebben gezocht naar verklaringen voor zijn onverzettelijke gedrag. De historicus John Murray Todd plaatst Luther tegen de achtergrond van het gezin en de streek waar hij opgroeide³. Murray beschrijft Luther niet in de eerste plaats als

de onverzettelijke krachtpatser, maar juist als iemand die kwetsbaar was.

„Een nerveuze en sympathieke persoonlijkheid, overvloeiend van geestkracht. Hij had de neiging om van een verweerschrift een scheldpartij tegen zijn tegenstanders te maken, en dat in een taaltje van de gewone man, doorspekt van rauwe en platte uitdrukkingen, waarvoor hij een sterke voorkeur bezat. Luthers verlegenheid zocht een compensatie in zelfverzekerd optreden. Zijn rauwe terminologie moest het bewijs leveren dat hij zijn afkomst (Saksen) niet wenste te verloochenen en er één mee was gebleven; zijn grootvader en zijn oom waren nog boeren, zijn vader was door hard werken mijneigenaar geworden. Zulke mensen hebben geen tijd om hun taal te polijsten”.

Een protestantse visie op Luther

Erik H. Erikson vergelijkt in zijn boek over de jeugd van Luther herhaaldelijk de tegenstrijdige kijk die protestanten en Rooms-katholieken hebben ontwikkeld op leven en werk van Luther⁴. De visie die men op de Reformatie heeft, kleurt heel duidelijk de manier waarop men naar Luther kijkt. De protestantse hoogleraar in de theologie Otto Scheel schreef in het begin van deze eeuw een uitvoerige biografie over Luther⁵. Hij zag de overweldigende angst waar Luther aan ten prooi viel als komende van God. Alles waar Luther door verward werd, was een persoonlijke ramp, die echter tegelijkertijd leidde tot de ontknoping van de genade van God. Angsten, waanbeelden en wanhopige twijfels werden bij Luther niet veroorzaakt door een geestesziekte, maar door het lijden van de ziel (d.w.z. komend van een hogere macht en niet van de menselijke geest). Scheel trekt (tegenover mensen die zijn visie in twijfel trekken) een vergelijking met de apostel Paulus: 'Of was de wonderbaarlijke genezing van Paulus soms ook pathologisch?' (= een symptoom van een ziekte).

Een Rooms-Katholieke visie op Luther

Heel anders schrijft de dominicaanse archivaris Heinrich Denifle over Luther⁶. In zijn ogen hebben de angstaanvallen en de aanvallen van razernij bij Luther

slechts een innerlijke oorzaak. Er is bij Luther sprake van een grove verdorvenheid van het karakter. Hij beschrijft de reformator als een gewetenloze psychopaat. De innerlijke religieuze twijfels van Luther zouden gefingeerd zijn, want iemand met zo'n verdorven karakter kan geen last hebben van religieuze kwellingen. Het is dan ook slechts de Boze, die door Luther spreekt.... Denifle verwijt de protestanten dat men de fantasieën van een uiterst feilbaar persoon heeft verheven tot dogma. Hij verdenkt Luther er dan ook van dat diens gehele loopbaan door de duivel geïnspireerd was. Kortom: tegen de gedachten van Luther wordt door Denifle op een zeer forse wijze geschut in stelling gebracht.

Gekleurde bril

Wie de verschillende interpretaties van het werk van Luther leest, realiseert zich ook hoe gekleurd onze eigen bril kan zijn. De toonzetting van ons oordeel is lang niet altijd gebaseerd op feiten. Als Denifle tegen Luther in de aanval gaat, wordt zijn visie gekleurd door de krenking dat deze 'wegloper' zoveel mensen mee heeft gekregen. Zijn toonzetting doet soms denken aan hoe Gereformeerden elkaar in hun woordkeus in later jaren bejegend hebben....

Noten

- 1 Prof. dr. A.L. Janse de Jonge, Karakterkunde (1947). Het begrip 'pycnicus' verwijst naar een stevige lichaamsbouw. Kretschmer ontwikkelde een theorie dat bij een bepaalde lichaamsbouw een bepaald temperament zou behoren. Luther wordt door Janse de Jonge een typerend voorbeeld van het pycnische type (met de daarbij behorende temperamentseigenschappen) genoemd.
- 2 Paul J. Reiter, Martin Luthers Umwelt, Charakter und Psychose (1937).
- 3 John M. Todd, Maarten Luther (1960). Todd is een Rooms-Katholiek uitgever, die ook uitvoerig studie verrichtte naar leven en werk van John Wesley.
- 4 Erik H. Erikson, De jonge Luther (1958).
- 5 Otto Scheel, Martin Luther: Vom Katholizismus zur Reformation (1917).
- 6 Heinrich Denifle, Luther in Rationalistischer und Christlicher Bedeutung (1904). N.B.: de weergave van de standpunten van Reiter, van Scheel en van Denifle is niet gebaseerd op de bestudering van deze klassieke werken; er werd gebruik gemaakt van de weergave van hun visie door Erik H. Erikson.

Luther en Aleid

*Geklonken aan zonden in de cel van duizend vrezén,
door God daar gevonden, uit de hel verzezen,
werden hij en zijn geslacht op de Aanklager veroverd.*

*Hoe wordt nu zijn woord verkracht, zijn nazaat betoverd.
Hoe heeft de Leugenaar de vrijspreek verbogen.
Wat licht was in de nacht werd bewijs van onvermogen,
wie bij God was thuisgebracht werd door schuldgevoel bedrogen.*

Jeannette



Jan van der Spek, Den Haag

Liedboek-2000?

Johan Klein uit Rijswijk heeft in een zestal lezenswaardige artikelen zijn mening over de ontwikkeling van het kerklied in reformatorische kring uiteengezet. De behandeling van dit onderwerp op de Landelijke Vergadering op 17 november a.s. vormde daarvoor een belangrijke aanleiding.

Hierbij wil ik de lezer van Opbouw mijn reactie daarop laten weten. Daarbij betrek ik ook de reactie van collega-organist Bart van Buitenen uit Zwijndrecht.

Eerst wil ik u iets vertellen over de gang van zaken in mijn eigen gemeente, die van Den Haag. Sinds 1984 maken we gebruik van het Liedboek voor de Kerken. Ook de gezangen worden regelmatig (gemiddeld 1 à 2 per dienst) gezongen. De selectielijst van de Landelijke Vergadering speelt bij de keuze van de liederen wel een rol, maar is niet beslissend. Enkele jaren geleden kwam in de gemeente de vraag naar voren hoe de kinderen beter bij de diensten betrokken zouden kunnen worden. Als uitvloeisel van de gesprekken daarover is een eigen (losbladige) kinderbundel, de zgn. paarse bundel, ontwikkeld. Met opzet is niet gekozen voor een bestaande bundel. De voorkeur zou dan mogelijk uitgegaan kunnen zijn naar de bundel *Alles wordt nieuw*. Juist in die periode kwam uitgever Callenbach met een speciaal aanbod voor kerkelijke gemeenten. We hebben besloten na te gaan welke liederen gemiddeld het meeste werden gezongen op een aantal basisscholen. Na inventarisatie bleek dat een 20-tal liederen voor het opnemen in de bundel in aanmerking kwamen, naast een 10-tal van uiteenlopend herkomst. Uitgever Callenbach was bereid toestemming te verlenen voor het opnemen van de liederen in de bundel, onder de voorwaarde dat deze alleen in eigen kring zou worden gebruikt. Bewust is gekozen voor een losbladige uitgave. Wat nl. op een bepaald moment populair is, kan na een aantal jaren weer uit de gratie zijn, en andersom natuurlijk. Af en toe wordt een lied uit de bundel voor of tijdens de dienst gezongen.

Het afgelopen jaar kwam de wens naar voren om meer dan alleen bij speciale gelegenheden liederen te zingen uit de Opwekking-cyclus. Kort geleden is – als resultaat van gesprekken tijdens een gemeentevergadering en overleg binnen de kerkeraad – een commissie in het leven geroepen die een keuze zal maken. Het resultaat zal een plaats krijgen in de zgn. paarse bundel. Binnenkort bespreekt de kerkeraad de *Aanvullende liederenbundel*. Het zal mij niet verbazen als een aantal van de liederen een plaatsje krijgt in de inmiddels al aardig gevarieerde eigen liederenbundel. Voor de duidelijkheid: De Paarse bundel mag niet mee naar huis

genomen worden. Ik heb begrepen dat verschillende andere gemeenten ook eigen bundels hebben gemaakt voor gebruik voor en/of tijdens de dienst. Waarom vertel ik u dit? Om aan te geven dat ik van mening ben dat de keuze voor de liederen, andere dan de psalmen, wordt gemaakt aan de basis, nl. binnen de gemeenten. Dat is ook al gebeurd na de invoering van het Liedboek voor de Kerken. Geen enkele gemeente zingt alle 194 aanbevolen gezangen. Na verloop blijkt maar een deel regelmatig aan bod te komen. Welke dat zijn heeft verschillende redenen. De meest gezongen liederen genieten de voorkeur van de gemeente, maar ook (soms voor een te belangrijk deel) van de predikant. Ik ben van mening dat voor zover mijn informatie reikt Nederlands Gereformeerd Nederland nog lang niet uitgekeken is op het Liedboek. Het lijkt mij zelfs noodzakelijk dat een – nog – beter gebruik gestimuleerd zou moeten worden. Johan Klein spreekt de vrees uit dat als t.z.t. het Liedboek-2000 wordt ingevoerd het Liedboek niet meer zal worden gedrukt. Ik zie het probleem niet zo. Ik betwijfel nl. ten eerste of dat nieuwe liedboek er ooit komt. En dan nog? Als er in onze kring dan behoefte bestaat aan nieuwe exemplaren, dan weet ik nog wel een paar (leeggelopen) kerken waar men graag van de voorraad af wil. Bovendien zie ik tegen die tijd geen N.G.-kerkeraad het besluit nemen tot het in gebruik nemen van het Liedboek. Die keuze is voor het merendeel de afgelopen jaren al gemaakt. Ik ben het helemaal eens met Johan Klein als hij zijn vrees uitspreekt over de te verwachten inhoudelijke kwaliteit van het Liedboek-2000. De theologische geesten van deze tijd zullen daarin krachtig waaien. Ik schrijf met opzet geesten (mv.). Binnen de grotere kerkgenootschappen is sprake van een veelheid aan gedachten en gevoelens. Gecombineerd met het feit dat steeds vaker wordt gezegd dat men zich individueel wil herkennen in de liederen levert dat een onwerkbaar geheel op voor de keuzeheren van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied. Wie de laatste Liedboekdag (28 mei jl. in Deventer) heeft meegemaakt, heeft kunnen proeven hoe groot de verdeeldheid is. Bovendien wil men nauwelijks meer naar elkaars argumenten luisteren. Ook muzikaal gezien levert dat een bonte verzameling aan toonzettingen op. En ik betwijfel of de behoefte van de gemeenten daarvan de oorzaak is. Omdat te verwachten valt dat (als er een Liedboek-2000 komt) het resultaat voor onze kerken over het algemeen niet aanvaardbaar zal zijn, zie ik het nut van het meedoen aan de voorbereiding van die bundel niet in. Maar ook zie ik weinig heil in (nieuwe) pogingen te komen tot een reformatori-

sche bundel, bestemd voor het gebruik in de erediensten. Ik vind het wel een goed streven, maar ik verwacht niet dat een dergelijke bundel door een voldoende aantal synoden of andere kerkelijke vergaderingen aanbevolen zal worden aan de gemeenten. Als ik alleen al zie hoe verschillend over het onderwerp gezangen wordt gedacht binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken, dan denk ik dat we ons niet moeten bezighouden met een illusie. Ook in Den Haag speelt het zingen van liederen een rol bij de samenspreking. Daarnaast speelt ook een belangrijke rol dat binnen veel reformatorische gemeenten de liturgie in het algemeen en het lied in het bijzonder weinig aandacht krijgt. Over de oorzaken daarvan zal ik hier niet ingaan.

Daarnaast moeten we ons realiseren dat binnen onze gemeenten heel verschillend wordt gedacht over gewenste inhoud en muzikaal karakter van (aanvullende) liederen. Ook om die reden verwacht ik niet dat voor welke bundel dan ook in onze eigen kring voldoende steun gevonden zal kunnen worden. Ik zou de Landelijke Vergadering daarom willen adviseren geen tijd en energie te besteden aan het realiseren van nieuwe bundels.

Ik zie meer heil in een commissie (of werkgroep) ten dienste van de gemeenten. Een belangrijke taak kan zijn het inventariseren wat er aan bruikbaar materiaal is ontstaan binnen de reformatorische kerken. Wat mij betreft gaat het vooral om nieuw materiaal, dat nog niet gebundeld is. Te denken valt ook aan nieuwe muzikale vormen, zoals de nieuwe melodieën voor de psalmen, waarvan enkele zijn gezongen tijdens de laatste vrouwencontactdag. Een goed advies en misschien een suggestie voor iemand die een koortje zou kunnen leiden. Een dergelijke commissie zou een bijdrage kunnen leveren aan verbetering van de cultuur binnen onze gemeenten. We kunnen nog zoveel van elkaar leren.

(Tussen haken: De L.V. zou ook moeten aanbevelen dat de verschillende predikantsopleidingen veel meer moeten doen aan liturgische scholing.) Mijn advies aan de L.V.: Laten we onze tijd voorlopig niet besteden aan weer een oecumenische of reformatorische bundel, maar aan het steunen van de individuele gemeenten.

(In het volgende nummer zal Johan Klein reageren op dit en vorige artikelen over het Liedboek-2000.)



C.N. van der Ziel, Paramaribo

Deze opdracht

(nog iets over Timotheüs, Paulus en Hebreëen)

Het boeiende artikel van ds. Plooy¹ bracht ons op een bijzonder verrassend spoor. Timotheüs weer een serieuze kandidaat voor het auteurschap van Hebreëen? Maar dan zal dat ook nieuw licht werpen op ons verstaan van de verhoudingen binnen het Nieuwe Testament! Als ik hier als jongere op mag voortborduren dan doe ik dat met uitdrukkelijke vermelding van mijn schatplichtigheid en dank aan ds. Plooy en zijn raadgevers.

Het voorstel om Hebr. 13:22/23-25 als een geleidebriefje van Paulus te lezen lijkt mij zeer aannemelijk. Hiervan uitgaande kunnen wij ons afvragen of er nog meer aanwijzingen zijn die het auteurschap van Timotheüs bevestigen². Ik ging op zoek in de Timotheüs-brieven en kwam tot de volgende vraag: Heeft de opdracht die Paulus Timotheüs toevertrouwde in I Tim. 1:18 soms iets met het ontstaan van Hebreëen te maken?

Op zoek naar de opdracht

Bij vluchtige lezing denken we bij de woorden *deze opdracht* van I Tim. 1:18 aan 'de goede strijd' in het *algemeen*, op het *geheel* van de instructies die de apostel aan zijn rechterhand Timotheüs gaf, en dan vooral in praktische, pastorale zin. Op het eerste gezicht is dit wel een voor de hand liggende conclusie. Daarbij valt te denken aan I Tim. 4:11-14; 6:11-14; II Tim. 1:7-9; 3:14-4:5. Bij nader inzien blijkt m.i. geen van deze gedeelten een specifiekere invulling van *deze opdracht* in de weg te staan. Wat kan Paulus hierbij voor ogen gehad hebben?

Het aanwijzend voornaamwoord 'deze' wijst al op iets *bepaalds*. En het Griekse woord voor opdracht, *parangelia*, wordt, samen met het werkwoord *parangelloo* 'bevelen', op andere plaatsen steeds voor concrete zaken gebruikt. In Handelingen gaat het om opdrachten van Jezus (1:4, 10:42); van Paulus (16:18); van joodse leiders (4:18); van de stadsoverheid van Filippi (16:23) en van Lysias (23:22). Het is best mogelijk dat het woord in I Tim. 1:18 een algemene strekking heeft, maar dan is dat wel in afwijking van het algemene patroon. Zijn er aanwijzingen voor een meer specifieke invulling?

Een taak van gewicht

De hymnische afsluiting van vs. 17 lijkt te fungeren als een trompetstoot, die maakt dat de erop volgende opdracht speciale aandacht krijgt³. Het gewicht van de opdracht wordt nog weer onderstreept door het geladen werkwoord *toevertrouwen*. Verder voegen de aanspreekvorm, 'mijn kind Timo-

theüs' en de verwijzing naar vroeger uitgesproken profetieën toe aan het urgente karakter van de opdracht.

Rehabilitatie van de apostel?

In het voorafgaande (1:12-17) sprak Paulus over zijn eigen bediening, zijn apostelambt, dat hem in *ontferming* gegeven was, en dat hij juist daarom als voorbeeld zag. Het geheel is ingeklemd door dankzegging en lofprijzing. Ondanks de ootmoedige woorden over zijn vroegere wandel, lezen we tussen de regels een vrij krachtig pleidooi. Vgl. het parallelle gedeelte van II Tim. 1:9b-12. In beide plaatsen beluisteren we een hint aan het adres van Timotheüs, om, tegenover oppositie, Paulus' apostelschap en leer te verdedigen. In I Tim. 2:7 en II Tim. 1:11 wijst de stellige toon op miskenning van Paulus' apostelschap door anderen. En Timotheüs kon daar als Paulus' rechterhand⁴ zeker het nodige aan doen. Hij kon de apostel als geen ander vertegenwoordigen. Deze zorg om rehabilitatie – omwille van het evangelie – droeg waarschijnlijk wel bij aan het urgente van de opdracht. Maar als we Paulus een beetje kennen, dan lijkt een verband met *deze* zorg toch ondersgeschikt.

Voorbede

Komt de vermaning tot het doen van allerlei voorbeden in 2:1-2 in aanmerking? We hebben hier een vriendelijk vermaan, gemotiveerd met de woorden „opdat wij een stil en gerust leven mogen leiden... enz.” Het gebed is en blijft een kostbare en onmisbare *voorwaarde* voor zegen in de gemeente, ook voor het welslagen van de goede strijd die Timotheüs te voeren heeft. Maar moest hij *hiervoor* nog een speciale opdracht ontvangen? Hij had immers al zo vaak in Paulus' gebedsworstelingen gedeeld? De vermaning van 2:1 heeft mijns inziens het karakter van een herinnering en kan zo moeilijk de urgente opdracht van 1:18 als antecedent hebben. (Vgl. Efeze 6:18 over voortdurend gebed als noodzakelijke voorwaarde en begeleiding van *alle* geestelijke strijd.)

Profetieën

Dichterbij komend zien we dat de opdracht nader bepaald wordt door de woorden 'overeenkomstig de profetieën'. Sprak Paulus hier nog algemeen, in 4:14 komt hij erop terug als „de gave in u, die u krachtens een profetenwoord (of: door profetie) geschonken is onder handoplegging van de gezamenlijke oudsten”. Deze gave lijkt vrijwel synoniem met de opdracht van 1:18; zij staat in verband met het „voorlezen, het *vermanen en het le-*

ren”; en kan veronachtzaamd worden. Doorslaggevend is dit niet, maar wel opvallend, omdat Hebreëen als geheel 'een woord van vermaning' genoemd wordt (13:22).

In II Tim. 1:6 laat Paulus om zo te zeggen alle terughoudendheid varen door te spreken van de gave Gods die door *mijn* handoplegging in u is. Het gebeuren in Hand. 13:1-3 komt dan onmiddellijk voor de geest. Ook daar een groep (w.o. profeten), handoplegging en... *een vrij specifieke opdracht*: „Zondert mij nu Barnabas en Saulus af voor het werk, waartoe Ik hen geroepen heb”. Dit patroon lijkt opnieuw te bevestigen dat de opdracht in 1:18 (primair) bedoeld is in specifieke zin.

Strijd

De bedoelde opdracht hing samen met de *goede strijd* die Timotheüs moest voeren. Gelezen in het licht van I Tim. 6:12: „Strijd de goede strijd des geloofs”, waren we tot nog toe geneigd de woorden van 1:18b generaliserend, als een soort belijdenistekst op te vatten. Waarvoor wilde Paulus de vaak als timide(?) afgeschilderde Timotheüs met het beeld van een strijder/soldaat (1:18b, II Tim. 2:3-4), en van een wedloop (I Tim. 6:12) een hart onder de riem steken? In isolatie laten de slotwoorden van I Tim. 1:18 *strateuei* (strijdt) en *autais* (daarin) *tèn kalèn strateian* (de goede strijd) zeker wel een interpretatie in algemene zin toe. Maar is dat, in het verband, de meest waarschijnlijke? Zou Paulus in hfdst. 1:18 niet eerder tegelijkertijd, of zelfs *primair*, gedacht hebben aan een geestelijke strijd van *specifieke aard*? Als we bedenken dat de nieuwtestamentische profetie meestal specifiek van aard is, wijzen dan de woorden en *autais* (NBG: 'u daarnaar richtend') niet in deze richting?

Schriftelijke uitwerking?

We krijgen de indruk dat Paulus tussen de regels Timotheüs een duwtje in de rug wilde geven in verband met een concreet project. Aanwijzingen daartoe zie ik in het gecursiveerde van de volgende gedeelten:

* I Tim. 4:13-16 – „toeleggen op het voorlezen, *vermanen en het leren*” „Behartig deze dingen, leef erin, ... dat gij vooruitgaat. Zie toe op uzelf en op de leer, volhard in deze dingen.”

* II Tim. 4:13-16 – „weerleg, bestraf en bemoedig met alle lankmoedigheid en onderrichting.”

* II Tim. 4:5 – „verricht uw dienst ten volle.”

U zegt misschien: moeilijk hard te maken. Toch wordt het wel aannemelijk als we ons afvragen hoe Timotheüs



zelf deze woorden gelezen zal hebben. Aangezien de apostel hem al zoveel toevertrouwd had, en hij bij het schrijven van vijf brieven van Paulus betrokken was geweest (en waarschijnlijk als méér dan secretaris), aangezien aan Timotheüs ook de zorg voor de boeken en de perkamenten werd toevertrouwd, wordt het mijns inziens bijzonder aannemelijk dat Timotheüs al heel gauw zou gaan denken aan *schriftelijke* uitwerking van de dingen waartoe Paulus hem aanspoorde. Temeer daar Paulus zelf ook spreekt over *strijd* in verband met onmiskenbaar schriftelijke activiteit. Namelijk voor de gemeente te Colosse, te Laodicea „en voor allen die mijn aangezicht niet hebben gezien”, en dit in een verband van bemoediging, aansporing tot eenheid en leerstellige correctie (Col. 2:1-3). De nadruk hier wijst op meer dan gebedsstrijd of zorg. En de afstand tussen Paulus en deze gemeenten noodzaakt ons te denken aan een schriftelijk vermaan.

Het redebeleid

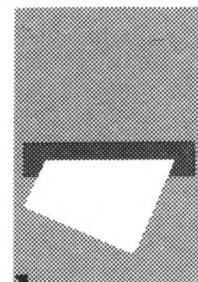
Na alles wat we overwogen, blijft tenslotte – gezien vanuit het redebeleid – als het meest steekhoudende over: hoofdstuk 1:3,4: „Doe zoals ik u bij mijn reis naar Macedonië aangeraden heb: blijf nog te Efeze om sommigen te bevelen (paranggellein) geen andere leer te brengen...” Hier is uitdrukkelijk sprake van een opdracht. Vs. 4 eindigt in een onafgemaakte zin. Paulus vond het kennelijk nodig hierna eerst iets ontmaskerends te zeggen – in contrast met de dwaalleer (vs. 5-7) – over het doel van deze *paranggelia*⁵; en daarna iets over het juiste gebruik van de wet (vs. 8-10). Hij week daarmee af van de hoofdlijn van zijn betoog. Dat geldt ook voor het persoonlijk getinte 1:12-17. Pas in 1:18 pakt hij deze draad weer op: déze opdracht vertrouwt Paulus aan zijn vertrouweling toe. De in hfdst. 1:4 bedoelde dwaalleer moet dus bestreden worden. Dat is de inhoud van „deze opdracht”. De verwijzing naar „fabels en eindeloze geslachtsregisters”, naar een verkeerd gebruik van de wet en naar stellig spreken zonder besef duidt op een mengeling van beginnend gnosticisme en judaïserende tendensen, een dwaling die voor het (be)schouwen van engelen, machten en krachten grote aandacht had en die tot een losse levensstijl leidde. Hoogst waarschijnlijk werd aan engelen een middelaarsfunctie toegeschreven, waarmee de positie van Christus als de unieke middelaar tussen God en mensen ondermijnd werd. (In dit licht bezien wordt ook de functie van I Tim. 1:19b-20 duidelijk: aan de vruchten kent men de boom.)

Welnu, als in de hier bedoelde dwaalleer het middelaarschap van Christus in het geding is, dan is de relatie met Hebreeën 1 en 2 gelegd! In I Timotheüs 2:6 wordt namelijk nadrukkelijk melding gemaakt van Jezus als enige

middelaar. Uit het 'daartoe' van 2:7 blijkt dat Paulus *dit middelaarschap* bedreigd zag. Dit alles – in samenhang gelezen – komt mij voor als een *uitnodiging om het unieke middelaarschap van Christus Jezus breder uit te werken*, als bestrijding van een acute dwaalleer. En dat is precies wat in de Hebreeënbrieff gedaan wordt.

Noten

- 1 Zie ds. C.P. Plooy, *Wie schreef Hebreeën*, Opbouw, jrg. 36, nr. 25
- 2 De onderschriften in de Byz. teksttraditie worden meestal niet erg hoog aangeslagen. Dat de copist, die het onderschrift *dia Timotheou* introduceerde, Timotheüs' inbreng als een bemiddelende voorstelde, kan veroorzaakt zijn door de druk van de traditie die de hele brief al aan Paulus toeschreef. Niettemin had hij oog voor de rol van Timotheüs.
- 3 P. Schubert, *Form and Function of the Pauline Thanksgivings* (uitgever en jaar van uitgifte kan ik momenteel niet achterhalen), toonde aan dat de 'epistolaire situatie' vaak wordt voorafgegaan door een hymnisch/dankzeggend gedeelte. Vgl. ook Titus 2:11-13 als inleiding op vs. 14.
- 4 Zie I Kor. 4:17; Fil. 2:20-23; II Tim. 3:10-11
- 5 NBG'51 vertaalt vs. 5 mijns inziens dus ten onrechte generaliserend door (alle) toe te voegen. Ook vraag ik me af of 'vermaning' hier het gebruik van *paranggelia* juist weer geeft.



Ingezonden

Bericht van een preekvoorzienner

Maanden geleden schreef ik in mijn agenda voor 26 september 'preekvoorziening', reden om die dag geen afspraken te maken. Om half tien 's morgens bij de telefoon, en bellen maar! Op vrijdag 23 september kwam Opbouw in de bus, en daarin las ik dat niet op de 26e, maar op de 29e september mocht worden begonnen met het benaderen van de predikanten. Braaf streepte ik 26 september door, en maakte ik de 29e vrij, ervan uitgaande dat alle preekvoorzieners zich zouden houden aan de 'opdracht' in Opbouw.

Tot ik dinsdagavond laat via via hoorde dat er een verkeerde datum was doorgegeven. Woensdagochtend ben ik daarmee aan het werk gegaan en de reactie op de eerste acht telefoontjes was dat de afspraken maandag al waren gemaakt. Kunt u zich voorstellen dat ik er een beetje moedeloos van werd?

Daarom beste broeders predikanten, zet u het bericht eerder in Opbouw zodat het gecorrigeerd kan worden, of stuurt u ons voortaan een briefje, want zouden alle preekvoorzieners Opbouw lezen?

Als dat niet zo is, heeft u nog een aantal telefoontjes tegoed van preekvoorzieners die op geen enkele wijze zijn geïnformeerd.

Jannie Kleingeld-Lagewaard,
Dordrecht



Chris de Jong, Moskou

St. Petersburg

Sinds zijn ontstaan in het begin van de 18e eeuw heeft Sint-Petersburg de naam gehad het venster naar het Westen te zijn. Lange tijd zijn de luiken ervoor dicht geweest, maar nu staan ze weer open. De nieuwe openheid in Rusland wordt weerspiegeld in de naam van een aldaar gevestigde instelling: The Society for Open Christianity. Over de doelstellingen ervan had ik een gesprek met de directeur Konstantin Konstaninovitsj Ivanov. Een ontmoeting over evangelisatiemethodes, Aristoteles, de verschillen tussen 'Oost en West' en of die twee elkaar ooit zullen ontmoeten.

Met deze instelling, die onder meer een school herbergt voor maximaal 200 leerlingen (momenteel veel minder) van grofweg 6 tot 16 jaar, heeft Ivanov ruimte willen maken voor samenwerking en dialoog voor christenen van verschillende tradities. Het is dus een soort ontmoetingsplaats voor gelovigen van Oost en West. Daarnaast dient het de dialoog te bevorderen met niet-gelovigen, voornamelijk in Rusland. Het waarom van de school is me niet meteen duidelijk, maar dat wil Ivanov wel uitleggen:

„We leven nu in Rusland in een tijd dat er weer over het geloof gepraat kan worden, niet alleen in huis, maar ook op straat. Dat gebeurt nog heel weinig, maar het kan weer. Dan zou je zeggen: er kan dus ook weer geëvangeliiseerd worden, maar zo werkt dat hier niet, of liever: evangelisatie zoals die in het Westen plaatsvindt, werkt hier niet. Daarvoor hebben Russen teveel wantrouwen naar wat onbekend is, maar ook naar wat te direkt is, zoals straat-evangelisatie. Een school is dan veel vertrouwd, past meer in deze samenleving.” Maar dan de eigenlijke reden, de dialoog.

Iv.: „Dat een instituut als dit nodig is heeft een aantal redenen. In de eerste plaats natuurlijk omdat lange tijd de Orthodoxe kerk de enige is geweest in Rusland; geen andere christelijke tradities, dan ook geen dialoog met hen. Een andere reden is dat het geloof in Rusland altijd meer is beleefd dan besproken.

De inhoud van ons geloof is van dien aard dat die zich moeilijk in woorden laat vatten. Dan heeft een dialoog ook weinig zin.

Voor het ontbreken van de dialoog met niet-gelovigen, dus 'naar buiten' speelt ook nog mee dat een Rus zich in zijn omgang met anderen over het algemeen laat leiden door het begrip vrees – niet angst maar vrees. Dat geldt voor een ontmoeting met vreemden, maar ook tussen man(nen) en vrouw(en). In eerste instantie maakt hen dat voorzichtig en afwachtend, en, als die vrees overwonnen is, vaak overmoedig.”

In zekere zin zijn die laatste twee redenen tot elkaar te herleiden. De vrees die 'de Rus' heeft naar vreemden heeft hij ook naar De Vreemde of Het Vreemde, het Goddelijke. God is de vreemde, de mysterieuze, de andere. Over Hem valt nauwelijks direkt te spreken.

Iv.: „Een van de voornaamste verschillen tussen Oost en West is dat voor de Rus de werkelijkheid nog heilig is, gekenmerkt door het mysterie. Dat maakt hem minder zeker van zichzelf dan in het Westen. (De westerse geloofs zekerheid is de Russische gelovige dan ook onbekend.) De Oosters-orthodoxe manier om met dat mysterie om te gaan is indirekt; konkreet betekent dat hier: via de traditie. Omdat die traditie gevormd is in het verleden, is de orthodoxe kerk ook een kerk van het verleden. De westerse kerken zijn veel meer gericht op het heden, het hier en nu.”

Ivanov, zelf huiverig voor het aanwijzen van diepere oorzaken („dat doen jullie in het Westen maar”), bevestigt toch de suggestie dat Aristoteles en zijn filosofie een rol heeft gespeeld. Deze Griek heeft in de Griekse en Russische kerken geen ingang gevonden, in tegenstelling tot het Westen. Zijn sterk analyserende en rationele wijze van omgang met de werkelijkheid werd in de tijd van de scholastiek zelfs op God toegepast.

Iv.: „Naar ons idee is de westerse manier van omgaan met God veel te direkt. Ofwel God wordt ontleed en bewezen, als in de scholastiek, ofwel Hij wordt zo dichtbij gebracht dat je bijna een arm om zijn schouder kan leggen, als je met je vriend doet. Dan heb je misschien een vriend, maar is die nog wel God, vraag ik me af. Die direkte omgang laat geen ruimte voor het mysterie. Wij beiden, Oost en West, hebben onze zwakke kanten, vandaar ook dit centrum, om van elkaar te leren. Wij beide lopen gevaar God te verliezen; het Westen door Hem te dichtbij te halen, het Oosten misschien door Hem te ver van ons af te duwen. God als heilige die boven de wereld staat met gelovigen die boven de wereld zweven. Dat is trouwens ook niet bevorderlijk voor de dialoog met niet-gelovigen.

Voor de Westerling is de Oosters Orthodoxe Kerk de kerk van de ikonen, voor henzelf is die meer de bewaarster van het mysterie. Hebben die twee, ikoon en mysterie, iets met elkaar te maken?

Iv.: „De indirekte manier van omgaan geeft meer ruimte aan de menselijke verbeelding. God is een mysterie, uiteindelijk niet volledig te begrijpen. Vandaar dat we in plaats van in begrippen meer in beelden op Hem reageren. Een beeld als een ikoon, maar eigenlijk

is de hele liturgie een verbeelding van het geheim, komt direkter binnen, spreekt de mens als geheel aan, terwijl een woord het gevaar heeft voorwerp van gedachten te worden en niet meer. En ach, iedereen weet toch dat beeldspraak sterker kan spreken dan pure omschrijving?”

De voor de hand liggende konklusie dat het Westen meer woord-georiënteerd is en het Oosten meer beeld-georiënteerd, vindt Ivanov weer net iets te westers. Met dat soort spitsvondigheden mogen wij ons de hersens pijnigen.

Over pijn gesproken. Naast de vaak overweldigende schoonheid van de oosterse orthodoxie kent het verleden van Rusland nog een rode draad, en wel die van het lijden. Gaan die twee altijd samen, lijden en schoonheid? Wat is de plaats en zin ervan in de oosterse kerk?

Iv.: „Rusland heeft aan den lijve onderzocht wat het is om in een atheïstische, een god-loze staat te leven. Het atheïsme in zijn moderne variant dan, grofweg terug te voeren op Feuerbach en tijdgenoten, was een virus waartegen Rusland zich niet tijdig heeft kunnen wapenen. De ziekte die het gevolg was heeft het land tot het uiterste doorleefd. De ervaring van God verlaten te zijn, waar jullie in het Westen over praten, hebben wij beleefd. Rusland heeft zich als het ware opgeofferd om dit evangelie woord: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten' vlees te maken, te inkarneren in deze tijd. Die ervaring en hoe Russen desondanks God niet verloren maar misschien juist vonden, zou een vaccin kunnen zijn voor het Westen, dat getuige de recente onderzoeken steeds duidelijker afstevent op een samenleving zonder God. De Russische inventiviteit, zijn zintuig voor het mysterie, het verborgene van God en zin God zouden bouwstenen kunnen zijn naar een wederopstanding van de beleving van God in het Westen. Op die manier zou ons lijden in het Oosten een extra betekenis krijgen.”

De kerk van het verleden vs. de kerk van het heden. Wat is hun toekomst.

Iv.: „De verschillen tussen de twee tradities bestaan gewoon. Het is niet de bedoeling die weg te poetsen om een te worden. Wij kunnen dat tenminste niet. Wij kunnen leren van jullie persoonlijke, individuele manier van omgaan met God, jullie misschien van onze beleving. Wat mij betreft mogen die verschillen blijven omdat we dezelfde toekomst hebben. We zijn op verschillende plaatsen, maar we gaan dezelfde kant op.”

Met dank aan Kostja, de vertaler.



P.J. van Kampen, Ede

'De nieuwe Kerk' (1)

Soms schijnt iemand een weg recht,
maar het einde ervan voert naar de dood.
Spreuken 16:25

„God de Vader, God de Moeder”

Tot mijn irritatie dreint de regel een hele week in mijn hoofd na: „God de Vader, God de Moeder...” Ik had hem op de videoband gehoord, waarop de hele dienst opgenomen stond van 'de Nieuwe Kerk', een initiatief van de heer Dick Voordewind uit Vianen. Bijna aan het einde van de dienst, op 25 september, werd in de Amstelkerk die voor dat doel was afgehuurd, met een piano als begeleiding, een variant op het 'Onze Vader' gespeeld die met deze woorden begon. Er zat voldoende 'bekends' in om het heel herkenbaar te maken, en genoeg 'alternatiefs' om te maken dat ik me hierover feitelijk nogal opwond.

Ik was er niet bij, die middag in Amsterdam; ik zat in Norwich in Engeland. Een redactrice van de EO-aktualiteitenrubriek 'Tijdsein' had me echter gevraagd of ik voor een 'item' over 'de Nieuwe Kerk' met ds. Voordewind wilde discussiëren en daar had ik, met de nodige aarzelingen, mee ingestemd. Zodat ik op Schiphol werd opgehaald om meteen in Hilversum een gesprek met de heer Voordewind aan te gaan. Zodat ik een opname van de dienst, waarvan ik inmiddels een copie bezit, op mijn gemak kon bekijken en in een aantal passages de uitgereikte liturgie er ook bij kon opslaan. Dit artikel is vooral op laatstgenoemd document gebaseerd.

'Onze Vader, onze Moeder'. Als we dat zo horen, is dat ons op zijn minst niet vertrouwd. „Maar”, zei de heer Voordewind tegen mij in ons gesprek voor de camera, „kunnen we dat niet gewoon zeggen? Is er ook niet heel wat in taal in de Bijbel die God in een rol laat zien die wij associëren met de moederrol?” Dat laatste lijkt niet onjuist, maar tegelijk is er de vraag of we daarmee dan gerechtigd zijn om een naam waaronder de Here zich niet openbaart alsnog zelf in te vullen. Gaat het in de Bijbel dan alleen maar over onze 'godsbeelden'? Ik ben er feitelijk van mijn stuk van, als in volstreekte eigenmachtigheid de naam van God als 'Vader', die ons door de Here Jezus zelf geleerd wordt, wordt afgewisseld en 'uitgebreid' met die van God als Moeder! Wat ligt daaraan ten grondslag? Een nieuwe openbaring soms, die wij daarover gekregen zouden hebben?

Het hooglied van Geloof, Hoop en Liefde

Datzelfde gevoel van onbehagen, dat uitgroeide tot iets dat in de buurt kwam van afkeer gold ook een variant op 1 Korinthiërs 13, dat in de liturgie

genoemd werd 'het hooglied van Geloof, Hoop en Liefde'. Ik citeer dit uit de gedrukte liturgie die tijdens de dienst werd uitgereikt.

„Ook al zou ik alle talen spreken,
zoals Russisch, Chinees en Fries
dus echt een talenwonder zijn,
maar dit niet doen met een gevoel van
Liefde
en respect voor deze volkeren,
dan lijkt ik net een fietsbel of een hol-
klinkende deurgong
Ook al zou ik mijn bezittingen wegge-
ven
voor de vluchtelingen in Rwanda en
andere landen
en de rol van martelaar op mij nemen
terwille van mijn idealen ook dan zou
alleen LIEFDE mijn motivatie mogen
zijn
Anders heeft het geen werkelijke
waarde.

Mensen met LIEFDE hebben veel ge-
duld met andere mensen
zij zijn niet jaloers op anderen met
meer geld en macht
of op hen die beweren dat zij hogere
inspiratie hebben dan zij
of het ware geloof bezitten
Zij zitten niet voortdurend op te schep-
pen over eigen gaven en capaciteiten,
maar maken daar dankbaar gebruik
van
zij zijn niet alleen op eigen belang uit
maar houden rekening met anderen,
ook van een ander ras of huidskleur.
zelf met een andere religie dan de
hunne
zij zoeken niet altijd het verkeerde in
de ander
integendeel zij weten altijd wel iets
goeds in de ander te ontdekken
zij wijzen alle onrecht in deze wereld
af
zowel in het klein als in het groot.
ze zijn blij met alle mensen die het
goede doen
zij geven niet gemakkelijk op
het zijn echte – spirituele en sociale –
doorzetters
je kunt op ze rekenen door dik en dun.

Dit soort LIEFDE – en deze stijl men-
sen – zullen er
gelukkig altijd ergens wel te vinden
zijn op deze aarde
Profeten zullen soms het zwijgen wor-
den opgelegd
ruimte voor openbaringen zal je niet
altijd gegeven worden
soms zal je kennis te kort schieten
een mens kan niet alles weten
wij zijn onderhevig aan onze beperkin-
gen
maar samen zijn we op weg naar een
betere wereld

waar onze beperkingen wegvallen
waar we elkaar de ruimte geven
waar het universum ons vaderland is.

Soms kan ik daar alleen maar op kin-
derlijk eenvoudige wijze over spreken
al stamelend
soms spreek ik hierover als een vol-
wassene,
volop bij mijn verstand
mijn mening ten beste gevend
Als een spiegel die weerkaatst
war er in mij leeft
maar ook ik weet dat dit niet het laat-
ste is
het volmaakte komt
dat God en ik elkaar herkennen zoals
wij zijn
Dank zij deze drie
Geloof, Hoop en Liefde
waarvan ik zeg van deze drie: **LIEFDE
slaakt echt alles**

teksten gevatkelijk weggevoerd!

Waarom treft me dit alles nu zo diep
en waarom vind ik dit nu de moeite
waard om in zijn geheel te citeren?
Om de eenvoudige reden dat we hier
een proeve zien van 'moderne spiri-
tualiteit' in een versie die dicht ligt bij
wat men pleegt aan te duiden als 'New
Age'. Waarom zit ik er zo mee? Omdat
hier, naar mijn diepe overtuiging, tek-
sten uit de Bijbel gewoon in een ge-
heel ander verstaanskader worden
ingepakt en zo gehijackt, gekaapt,
worden! Omdat dat niet voor het eerst
(en naar te vrezen is, niet voor het
laatst) gebeurt, voel ik de drang er
hier wat meer over te zeggen.

Om te beginnen, loont 't de moeite om
de tekst eens te leggen naast de pas-
sage in de Eerste Brief aan de Korin-
thiërs, zoals Paulus die schreef. Naar
ik u voorhoud, zien we eigentijdse
varianten die ver uitgaan boven uitleg
in modern Nederlands van de oors-
pronkelijke tekst. Die 'fietsbel' en die
'deurgong' vind ik wel aardig gevon-
den; daar zit ik niet mee.

Anders wordt het al bij de sneer (want
hoe moet je het anders uitleggen?)
naar hen „die beweren dat zij hogere
inspiratie hebben” of „het ware geloof
bezitten”. Maar natuurlijk, dat is nog
op diverse manieren uit te leggen.
Ook een uithaal in de richting van het
historisch Christendom acht ik de uit-
spraak: de ware gelovigen „houden
rekening met anderen () zelfs met een
andere religie dan de hunne” en „ze
weten altijd wel iets goeds in een an-
der te ontdekken”. Als dat een aantij-
ging van het 'dogmatisch' en 'onver-
draagzaam' geachte Christendom is,



is de uitspraak zo algemeen dat hij noch gemakkelijk valt te ontkrachten noch gemakkelijk te staven. Het is meer een suggestieve opmerking dan iets anders. Niettemin, een ding is duidelijk: 'de echte – spirituele en sociale – doorzetters' vind je voornamelijk bij 'de Nieuwe Kerk' en haar (stellig gnostieke) verwanten.

Het universum als ons vaderland

Tot dusverre levert dat alles mij nauwelijks aanleiding voor hevige irritatie; in de tientallen boeken en brochures die ik over Gnostiek en New Age gelezen heb (van mevrouw Blavatsky en haar volgelingen in de Theosofie tot de gemiddelde onnozele esotericus in ons heden) heb ik zoveel superioriteit, zoveel onverdraagzaamheid en hooghartigheid ten opzichte van wat ik geloof bespeurd dat dit er nog best bij kan.

Wat me echter zorgen baart is een 'religieuze' uitspraak als 'samen zijn we op weg naar een betere wereld', een zin die ook in de oorspronkelijke tekst vet gedrukt staat. Of een zin over 'het universum' dat 'ons vaderland' zou zijn. Wat wordt ermee bedoeld? Opnieuw moet men erkennen dat dit taalgebruik zo 'poëtisch' is en dus dermate wollig en weinig precies dat je in je uitleg diverse kanten op kan denken. Toch moet worden opgemerkt dat 'het universum' of 'de kosmos' woorden zijn uit de huidige wetenschap (sterrenkunde), maar even vaak gebezigd worden door Oosterse (Hindoeïstische) of door Westerse (okkulte) sprekers en schrijvers. In bedoelde terminologie is dat 'universum' in feite een ander woord voor 'god'. En 'god' is dan 'al wat is'. Door dit vaag pantheïstisch taalgebruik hier wordt de indruk gewekt dat die 'god' ons doel is en dat we 'in' die God onze bestemming zullen vinden. In de meeste gevallen wil dat dan zeggen dat we onze eigen individualiteit zullen verliezen en zullen 'opgaan' in het universum, zullen 'samenvloeien' met de Bron van Absoluut Zijn. Of er wordt gerept van 'n eindeloze 'kosmische evolutie' waarin we zullen opklimmen tot steeds toenemende niveaus van vergeestelijking. Wat je bij deze uitspraak over het universum als ons vaderland ook bedoelen mag, feit is dat ik citaten kan aanhalen van mevr. Blavatsky, William Q. Judge en andere leiders uit de Theosofische wereld, maar geen enkele Bijbeltekst zou kunnen bedenken die zegt dat 'het universum' ons vaderland zou zijn...

Waarop berust ook die uitspraak dat we op weg zijn naar een betere wereld? Waarin is die wereld dan beter dan de huidige? Gaat dat om een christelijke eindtijdverwachting die hier wat meer eigentijds is verwoord? Of is het gewoon een New Age-achtige, mooie, want vage, uitspraak? Geeft enig element in de loop van het politieke, economische of sociale gebeuren in de loop van de eigentijdse wereldgeschiedenis reden te menen

dat 't steeds beter wordt met de wereld en de mensheid? Zo ja, dan zou ik dat graag scherper opmerken. Ik zie wel dat, naast heel andere zaken in de wereld, het Evangelie zich op vele plaatsen in de wereld baanbreekt, dat het Woord naar de uithoeken der aarde wordt gebracht. Naar het woord van Christus zelf, zal dan het einde gekomen zijn, als dat gebeurt. (Mattheüs 24:14) Als de dingen gebeuren die de Here Jezus voorzegt, „moet ook gij, wanneer gij dit alles ziet, weten dat het nabij is, voor de deur.” (Matth. 24:32) Paulus zegt, negentien eeuwen geleden al, dat het heil nu meer aanstaande is dan toen we tot geloof gekomen waren. (Romeinen 13:11) Enzovoort. Wij hebben ook een wezenlijke verwachting van de toekomst, maar die is toch wel onlosmakelijk verbonden met de Terugkomst van Christus. Het heil van de toekomst zal niet aanbreken doordat steeds meer mensen in verlangen naar spiritualiteit „een pad van groter spiritualiteit zullen gaan bewandelen.” Hier is sprake van een alternatieve eschatologie, een eindtijdverwachting die met het Evangelie niet te maken heeft behalve de klank...

Zit mij dat dwars? Ja, dat zit me hogelijk dwars. Er is zoveel moeite in de wereld. Er zijn zoveel mensen met zulk een intens verlangen naar iets anders, iets beters. 't Zou zo fantastisch zijn, als die honger echt gestild kon worden. Maar dan moet die wel worden gestild met echte hoop, echt vooruitzicht. Dan moet het water dat we drinken wel 'levend water' zijn, anders zal het onze dorst niet kunnen lessen. En daar zit mijn wrevel en twijfel. Met de publiciteit rond 'de Nieuwe Kerk' zat het wel goed. Het gebeuren haalde op grote schaal de media. Zoals we echter weten van 'Omo Power' en veel andere produkten, is er soms wel een spanning tussen publiciteit en produkt! Dat is een zaak die we bij 'De Nieuwe Kerk' moeten natrekken. 't Gaat immers niet om een nog beter soort tandpasta of deodorant, de inzet is het leven nu en het leven van de toekomstende eeuw.



A. van den Beukel, Met andere ogen;

over wetenschap en het zoeken naar zin.
227 blz., f 34,90 ISBN 9025945864
Uitg. Ten Have, Baarn

Kerkewerkagenda 1995.

304 blz., f 10,- ISBN 9023907647
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Bert Wiersema, Brandalarm in de nacht.

Chris en Jorieke 6.
111 blz., f 15,75 ISBN 9055600172
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. J.J. Dronkers e.a., Bijbels dagboek 1995;

Kracht voor elke dag.
f 16,90 ISBN 9060159993
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Piet Prins, Holland onder het hakenkruis.

Omnibus; derde druk.
539 blz., f 34,75 ISBN 9060159837
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Piet Prins, In nacht en stormgebruis.

Dertiende druk.
160 blz., f 16,75 ISBN 9060159829
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Willy Bakker-Huizinga, 't Mooiste voor je kind.

Geloofsopvoeding van het jonge kind tot twaalf jaar.
143 blz., f 19,75 ISBN 9060159535
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

A. Keuning e.a., Op reis met God;

eerste deel;
Dagboek voor jou (10-12 jaar).
96 blz., f 14,75 ISBN 906015973x
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

C.S. Lewis, Wonderen.

232 blz., f 24,95 ISBN 9051941021
Uitg. Van Wijnen, Franeker

Karel Deurloo, René Venema (red.), Antwoord aan het nihilisme;

met Miskotte op de weg der verwachting.
160 blz., f 24,90 ISBN 9025945880
Uitg. Ten Have, Baarn



In dat huis daar woont een vrouw

Ytje Veefkind-Eenkhoorn, Krommenie

Ik leg het U voor en zie uit...

Hebben Anne Frank en koning Hizkia iets met elkaar gemeen? Wat mij betreft: ja. Ik heb ze namelijk nageaapt. Om te beginnen Anne Frank. We lazen haar dagboek op school. Ik was toen nog veel te jong om te beseffen hoe dramatisch de tijd was waarin dit geschreven werd. Trouwens hoe zou iemand die het niet meegemaakt heeft, ooit kunnen beseffen wat het is om zo lang ondergedoken te zijn. En dan uiteindelijk toch nog niet te overleven. Maar wat mij toen aansprak, was het feit dat Anne alles had opgeschreven. Een dagboek in de vorm van brieven aan Kitty, die helemaal niet bestond. Dat leek mij wel wat. Je kunt dan rustig alles opschrijven. Ik was zelf nooit op dat idee gekomen. Voorlopig wist ik nog niet hoe ik mijn penvriendin zou noemen. Dus begon ik maar met 'Hallo'. In de eerste jaren versloeg ik al mijn verliefdheden, schoolproblemen en vriendinnendrama's. Op een echt dieptepunt in mijn bijna-volwassenheid, werd de toon serieuzer en was alles opschrijven voor mij echt een 'must' geworden. In de loop der jaren heb ik heel wat lief en leed aan het geduldig papier toevertrouwd. Niet voor niets geven psychiaters en dominees mensen die in de knoei zitten vaak het advies 'alles eens op te schrijven'. Dat lucht enorm op, en het kan je ervan weerhouden teveel en te intieme dingen aan anderen te vertellen. Heel vaak heb je later spijt van je openhartigheid. Mensen weten iets van je. Ook al is de luisterende vriend(in) nog zo vertrouwd, je hebt altijd het gevoel jezelf uitgeleverd te hebben. Ik weet dat dit lang niet voor iedereen opgaat. Jezelf uitspreken kan ook een levensbehoefte zijn. Maar wat mij betreft: ik schrijf liever. Daarbij heeft de geschiedenis van Hizkia, die met een brief van zijn vijand Sanherib naar de tempel gaat en die brief daar dan uitspreidt voor het aangezicht van de Here, mij altijd erg aangesproken. Wat kunnen mensen uiteindelijk voor je doen. Het heeft mij in ieder geval altijd erg geholpen om de crises in mijn leven door te komen. Ik leg het U voor en zie uit...

Nu las ik in de afgelopen vakantie het boek van de brieven van koningin Sophie der Nederlanden aan lady

Malet. Daar ontrolt zich dan een leven voor je, zó triest, zó eenzaam en zó haaks op het leven van haar opvolgster koningin Emma, dat je er droevig van wordt. Bepaald geen lichte vacantiectuur. Maar wel een geschiedenis die je niet zo gauw loslaat. Uiteraard zijn dergelijke vondsten – brieven of dagboeken van bekende mensen – van grote historische waarde. Het was wel bekend dat het eerste huwelijk van koning Willem de Derde geen 'happy marriage' was, maar door de ontdekking van deze brieven is de werkelijkheid nog schrijnender aan het licht gekomen. De koningin had gedurende de lange jaren van correspondentie met lady Malet herhaaldelijk aangedrongen dat deze haar brieven zou verbranden. Zij zou het ook doen met de brieven die lady Malet aan haar schreef. Maar de lady heeft daar geen gehoor aan gegeven. Misschien deed ze het in de hoop dat ooit iemand ze zou lezen. Een soort historisch besef. Dan zou de wereld weten dat Sophie een beroerd leven heeft gehad met Willem. Maar misschien bewaarde ze de brieven ook wel uit ijdelheid. Het is niet niets als je met een koningin correspondeert. En zo leest de natie over haar schouder mee wat deze vorstin schreef. Zo hebben wij ook meegelezen met Anne Frank, met Etty Hillesum. Vooral bij de laatste heb ik het gevoel gehad een 'voyeur', te zijn. Wie geeft mij – ons – de samenstellers – het recht in iemands dagboek te lezen? Mag dat omdat hij of zij dood is?

Nu roept iedereen natuurlijk: 'ja, maar als we Anne Frank niet hadden gelezen, of Etty Hillesum, of al die andere brieven en dagboeken die boven water komen, hoe hadden we dan zoveel kennis kunnen krijgen van die periode in de geschiedenis?' Dat is natuurlijk wel waar, en het nut van publicatie is waarschijnlijk groter dan wanneer alles verborgen was gebleven. Maar ik ben ervan overtuigd, dat als aan koningin Sophie was gevraagd of haar brieven gepubliceerd mochten worden vanwege het historisch belang, zij pertinent geweigerd had. En dat hadden Anne en Etty ook gedaan. Ik heb iemand gekend die jarenlang een dagboek bijhield. Hij deed dat openlijk. Na zijn dood liet hij het aan zijn kinderen na, die er dan ook dankbaar in gelezen hebben. Dat kon, want hij schreef 'oppervlakkige dingen' d.w.z. de dingen van de dag, het weer, een kind dat geboren werd of jarig was. En vooral de ontwikkelingen op het kerkelijk erf. Zulke aantekeningen zijn later van onschatbare waarde voor die kinderen. Zelfs al zouden ze gepubliceerd worden voor een breder publiek, dan zou er niets ontlusterd worden. Zonder me iets te verbeelden heb ik daar toch wel lering uit getrokken. Want wie schrijft, blijft. Maar wie op tijd schaar en lijmpot gebruikt, hoeft niet bang te zijn dat ooit nieuwsgierige ogen gaan over woorden die alleen maar werden geschreven voor Gods aangezicht. Dus heb ik, thuisgekomen van vacan-

tie, mijn dagboeknotities kritisch doorgelezen. En ik heb bewaard wat ik van belang achtte voor mijn kinderen. Misschien hebben ze er ooit iets aan voor hun eigen leven. Tegelijkertijd heb ik me, al lezend, zitten verwonderen. Om met de psalmist te spreken: 'over wat mij God deed ondervinden. Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest'. En daar ben ik nu gewoon heel dankbaar voor. Ik leg het U voor en zie uit...



Voor de kinderen

Puzzelhoekje

Dit is letterlijk een woordzoeker. Je hoeft maar één woord te zoeken in deze letterbrij. Kunnen jullie ontdekken hoeveel maal het woord OPBOUW in deze puzzel zit? De woorden kunnen van links naar rechts, van rechts naar links, van boven naar beneden, van beneden naar boven of schuin staan. Succes.

B O U W W O P P O W U W O P O B
O P W O U D O W P U P B W O P W
W P W O P B W O W U P B O P B B
W O B P O U O P B O U W W B O P
O P W O O P W O B P O P B W U W
B B O P U B O U W B O W O U W P
B O U P B W O U B O B O W P O O
W O W B P O U W O U P O W U P B
O P B O U W B U O W W O B B O W
O P W O P U W B O U W P O W O U
P W B U W P O B U W O U P B W U
W O U B P O O P B O W B O P W O

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige keer was:
De mens wikt maar God beschikt.



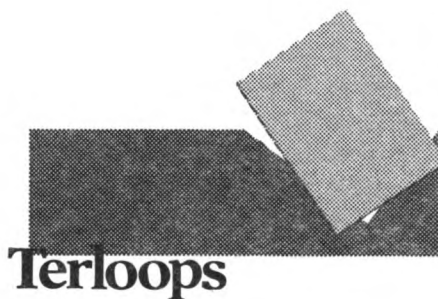
Verootmoediging (3) (Slot)

We geven hierbij eerst het woord aan prof.dr. J. Douma. Hij schreef in het nummer van 'Bij de tijd' (juni/juli 1994), dat geheel gewijd was aan Vijftig jaar Vrijmaking over de scheuring van 1967 o.a. het volgende: „Ik constateer dat velen onder ons grote moeite hebben met wat er destijds gebeurd is. Omdat ik er zelf sterk bij betrokken ben geweest, lijkt het mij beter dat anderen over de zaak oordelen en daarbij ook kritisch mijn aandeel bekijken. Ik heb reeds aangestipt wat de Open Brief over de noodzaak en mogelijkheid van vereniging met de synodale kerken schreef. Slechts een deel van de ondertekenaars, onder wie de opsteller ds. B.J.F. Schoep, trok daaruit de voor de hand liggende consequentie, nl. zich met de synodalen te verenigen. Anderen deden dat niet en verklaarden destijds reeds dat zij dit niet van plan waren. Zij verklaarden ook van andere passages in de Open Brief dat zij die niet gelezen wilden hebben zoals anderen en ook ik die meenden te moeten lezen. Of wij aan hun intenties voldoende recht gedaan hebben, vraag ik mij thans af. Zo zijn er meer dingen waarin ik er thans minder dan toen van overtuigd ben, of wij rond 1967 en op de synode van Hoogeveen altijd de juiste beslissing hebben genomen.” Wij zijn blij met deze woorden van Douma en hopen, dat ook bij hem een kritisch bekijken van eigen aandeel in de intens verdrietige kerkstrijd van de zestiger jaren het gewenste effect mag hebben van interkerkelijke toenadering binnen de gereformeerde oekumene. Van een duidelijke erkenning, dat je in het verleden in een bepaald opzicht verkeerd gehandeld hebt in een konkrete kerkelijke situatie wordt geen kind van God ooit minder!

Helaas kan ik bij Douma's kollega prof. J. Kamphuis tot nu toe niets merken van een kritische terugblik. Hoewel ik dat ook van hem mag verwachten getuige de opmerking, die hij lanceerde in zijn toespraak in Apeldoorn ter gelegenheid van de Vrijmakingsherdenking, nl. dat de HERE de vrijgemaakte kerken *kastijdt* vanwege de gebeurtenissen van de zestiger jaren. Dat moet toch leiden tot een vorm van verootmoediging, die ook door anderen kan worden gekonstateerd. Daarom stemt het mij zo verdrietig als Kamphuis in een interview in het pro-

grammablad van de EO: 'Visie' verklaart: „Een samengaan met de Nederlands Gereformeerde Kerken zal helaas niet gaan. Daar heeft men de Gereformeerde kerkorde over boord gezet. Een kernpunt in 1967, bij het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, was dat nee gezegd werd tegen Zondag 22. Daarin wordt gezegd, dat gelovigen na het sterven van stonde aan naar de hemel gaan. Zolang de Nederlands Gereformeerden de opvatting tolereren, dat de mensen, ook de gelovigen, er niet meer zijn (anders dan in Gods gedachten) tussen het moment van overlijden en de wederkomst, is er geen samengaan mogelijk, omdat de Bijbel anders leert.” Ik verbaas mij in dit verband over twee dingen. In de eerste plaats: Hoe kan Kamphuis nu ons verwijten, dat wij de DKO over boord hebben gezet terwijl hijzelf in het verleden tegen alle kerkordelijke rechtsregels in de gelovigen wegreep achter de wettige ambtsdragers van Christus in de plaatselijke kerken in Noord-Holland? In de tweede plaats: Een afwijkend gevoel ten aanzien van het 'van stonde aan' van Zondag 22 H.C. kan toch nooit een kerkscheidende faktor zijn. Het treft nl. het hart van het evangelie niet dodelijk. Zo'n kwestie is in goed overleg met elkaar te regelen waarbij men elkaar niet moet overvragen. Als men maar wil! Dit moest mij van het hart. God geve, dat het iets mag betekenen in het kader van een noodzakelijke bezinning ten aanzien van de kerkbreuk, die zich pl.m. vijftientwintig jaar geleden voltrok.

Enschede, O. Mooiweer



P.C. van Wijk

Aforismen

In 1993 verscheen het boek 'Beeldenstorm', waarin een aantal aforismen, kernachtige spreuken, van de in 1992 overleden Okke Jager zijn bijeengebracht. Ik wil er een aantal hier doorgeven.

Wij mogen niet zeggen: ik ken God zo goed, alsof ik dagelijks bij zijn zoon over de vloer kom. Wij mogen wél zeggen: ik ken God goed, omdat zijn

zoon bij mij over de vloer komt. Op deze twee gedachten hinkt de theologie.

Wij hebben niet meer het 'met-alle-heiligen'-gevoel van de eerste christenen. Wij zeggen niet meer: samen uit, samen thuis.

Met een bewogen God komt de kerk in beweging.

Door al ons 'bomen' zien wij het bos niet meer.

Een lied doet soms meer recht aan een bijbelstuk dan een exegese, omdat het niet 'naar buiten voert', maar naar binnen, niet uiteenzet maar samenvoegt.

Wanneer iemand in een gesprek van vijf minuten vijf keer zegt: 'daar zit toch een gevaarlijke kant aan', dan is zo iemand – tien tegen één – Gereformeerd.

Zij die klagen dat ons zoveel wordt afgenomen van wat de vaders nog geloofden, vergeten dat juist die vaders zelf zoveel hebben losgelaten van wat de eerste christenen nog geloofden.

Hoge bomen vangen veel wind, en geen boom is zo hoog als de toren van de kerk. Als de kerk geen wind meer zou vangen, zou ze uit het gezicht verdwenen zijn. En de kerk mag ook niet boven de boomgrens staan.

Wij horen in de kerk thuis waar wij ons het minst op ons gemak voelen. Moet er dan niet één Kerk zijn? Jawel, maar dan een Kerk waar de Bijbel in plaats van bij onze stokpaardjes opengaait bij de teksten waarmee wij het aan de stok hebben, en in plaats van bij de woorden die wij kennen van haver tot gort, bij die andere die wij te gortig vinden.

In de gemeente moeten wij kunnen ervaren dat de verschillende genadegaven elkaar niet alleen aanvullen, maar ook wederzijds verootmoedigen.

Het Evangelie is het oude woord voor de jonge Kerk, maar niet minder het jonge woord voor de oude Kerk.

Als wij niet steeds nieuwe vormen vinden, staan wij wellicht nog wel op de Weg, maar dan lopen wij er niet op.

Wie zich wachter voelt op Sions muur, is geneigd te denken dat hij Sion kan overzien.

Al gauw zijn de 'kleine luyden' 'luide kleinen' geworden, die zichzelf, toen ze eenmaal geëmancipeerd waren, nogal triomfalistisch op de borst sloegen.

Als de kerkelijke tucht haar steken wat meer onder water had gehouden, zou de jeugd van de Kerk der vaders nu



niet zo smeken om een Kerk als moeder.

Het zijn niet méningen die binnen één kerk op elkaar botsen; het zijn gebéden die haaks op elkaar staan.

Mensen die in brood en wijn niet meer hún symbolen zien, vieren dan het Avondmaal alleen nog omdat het moet.

Wanneer er in de eredienst te vaak een formulier wordt voorgelezen, wordt aan de inhoud van dat formulier te kort gedaan.

Formulieren kunnen een schaduw werpen over het feest van doop en avondmaal. Wij hopen niet op een gewijde herhaling, maar op een woord-voor-vandaag. Een woord van God is nooit oud-bakken. Het is nooit zoiets als een opgewarmd restje van een vorige maaltijd. Het heilige brood is vers brood.

De Kerk heeft zich vanouds meer thuis gevoeld bij het dogma dan bij het beeld, hoewel Christus niet alleen het Woord Gods, maar ook het Beeld Gods wordt genoemd.

Dogmatisme is een geloof dat op instorten staat.

Ook de angst voor dogma's kan een dogma worden.

Wij hebben dankzegging ná het Avondmaal, maar Jezus houdt dankzegging vóór het Avondmaal.

Wie niet naar het avondmaal durft gaan, zou ook niet kunnen sterven. Hij kan God niet ontmoeten. Hij kan dus niet bidden. Niet bijbellezen. Niet meezingen. Wie niet naar het avondmaal kan gaan, kan niet meer léven.

De diepste oorzaak van de onkerkelijkheid is de ontrouw van de kerk, die steeds weer partij koos voor de heersende machten.

Waar vooral jongeren de kerk verlaten, heeft de kerk vaak al eerder de jongeren verlaten.

En hiermee laat ik het voor deze keer. Je hoeft het niet met alle uitspraken eens te zijn, maar ze geven wel allemaal stof tot nadenken.



Ontmoetingsdag CGK - NGK

Alle leden van Chr. Geref. Kerken en Ned. Geref. Kerken in de noordelijke provincies worden hartelijk uitgenodigd op de ontmoetingsdag, die wordt gehouden op zaterdag 5 november a.s. in de Centrumkerk te Hoozevee. Ds. A.J. Metske uit Heerhugowaard en ds. J.M. Mudde uit Enschede spreken over: 'Hoe treed je als christen naar buiten?' Aanvang 15.00 uur. Er zal volop gelegenheid zijn met de inleiders van gedachten te wisselen. U bent welkom van 14.30 uur af en dan is er ook koffie/thee. Er wordt u een broodmaaltijd aangeboden en dan wordt de dag besloten met een 'Sing-In'. Sluiting ± 20.45 uur. Op uw komst wordt gerekend!

Uitnodiging Centrale Diakonale Conferentie

Op zaterdag 5 november 1994 zal in Baarn de jaarlijkse Centrale Diakonale Conferentie gehouden worden. Het dagthema zal dan zijn 'Schuldig lijden en de dienst der barmhartigheid'. Het onderwerp zal ingeleid worden door ds. G. van den Brink uit Veenendaal, emeritus predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam. Als toelichting op het thema het volgende. Er zijn in het leven allerlei situaties, waarin er een direct aanwijsbaar verband bestaat tussen zonde en leed: een man bedriegt zijn vrouw en loopt een geslachtsziekte op, een werknemer bestelt zijn baas en wordt werkloos, een huisvrouw heeft een gat in haar hand en kan haar gezin niet verzorgen, een meisje is drugsverslaafd en kan zich niet staande houden.

De vraag is, welke houding de diaken daartegenover moet aannemen.

Aandachtspunten zijn:

- * Is het 'eigen' wel altijd zo duidelijk als het lijkt?
- * Is de diaken geroepen om te vermanen, of treedt hij daarmee in het ambt van de ouderling?
- * Is bekering van zonde een voorwaarde voor het bieden van hulp?

De middagvergadering zal in het teken staan van de STAGG. plaats: Geref. Kerk Het Brandpunt, Oude Utrechtseweg 6, Baarn (dichtbij NS-station)

aanvang: 10.00 uur; vanaf 9.30 uur wordt u ontvangen met koffie
leiding: C. Huizinga, voorzitter Centraal Diakonaal Comité

In verband met de lunch vraagt de diakonie van Baarn u om onderstaande strook vóór 22 oktober a.s. op te sturen naar:
Ned. Ger. Kerk Baarn
p/a J.P. Wijbrands
W. Barendszlaan 68
3742 PR Baarn

Het Centrale Diakonale Comité verzoekt u per deelnemer f 15,- over te maken op: postbank 2827366 t.n.v. penningmeester CDC van de Ned. Ger. Kerken te Amersfoort.

Commissie Reformatorische Studieavonden

Deze commissie, ontstaan vanuit de Chr. Geref., Ned. Geref en Geref. (vrijg.) Kerken in de regio Den Haag, belegt jaarlijks een aantal studieavonden over geloof en samenleving. De eerstvolgende bijeenkomst is: donderdag 3 november 1994, drs. A.M. Oostlander te Doetinchem, 'Hoe christelijk kan politiek zijn?' Die vraag gold sterk in al die jaren waarin de christen-democraten regeringsverantwoordelijkheid droegen. Zij heeft extra diepte gekregen nu de zogenaamde paarse coalitie het CDA van regeren heeft uitgesloten en deze christelijk georiënteerde partij naast klein rechts in de oppositiebanken is beland.

Voor alle vier partijen van christelijke signatuur geldt de vraag hoever de invloed van bijbelse noties reikt in de politiek, hoe christen-politici daarmee in de praktische politiek dienen om te gaan en waar de grenzen liggen van wat vanuit de christelijke optiek gezien eigenlijk zou moeten en wat in een pluriforme samenleving als de onze is geworden, werkelijk haalbaar is. Over de politiek in internationaal verband is dan nog niet gesproken. Over deze en nog andere vragen zal het op deze studieavond gaan.

De inleider drs. A.M. Oostlander is lid van het Europese Parlement voor het CDA.

De avond wordt gehouden in het gebouw van de Ned. Geref. Kerk te Rijswijk, Oranjelaan 62, te Rijswijk; aanvang: 20.00 uur.

Stichting Emeritaatsvoorziening (SEV)

De najaarsvergadering met de kerken zal dit jaar worden gehouden op donderdag 24 november 1994 in de Jeruzalemkerk te Utrecht, Troosterlaan 65. Aanvang vergadering: 19.30 uur.

Radio-kerkdienst

Op zondag 23 oktober a.s. heeft uitzending plaats van een kerkdienst van de Ned. Geref. Kerk te Zalk en Veecaten. Voorganger is ds. F.H. Blokhuis.



De dienst wordt uitgezonden op Radio 5 van 17.00-18.00 uur. Cassettes kunnen worden besteld bij de Stichting 'De Brug', Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten. Tel.: 03210-13673.

Studenten met preekconsent (Theologische Studie Begeleiding)

G. van Dijk, Parallelweg 18, 2861 ED Bergambacht, 01825-1219
C.P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 01720-33562 (beroepbaar)

G. Nieuwburg, Slotplein 1, 2967 XD Langerak, 01843-2068
F. Pomstra, Loenenmark 407, 1025 TK Amsterdam, 020-634471
R. Venderbos, Jan Campertlaan 5, 2343 DH Oegstgeest, 071-156072
W. v.d. Wind, Prinses Christinaweg 17, 4151 CHY Acquoy, 03458-1516

Ds. E. Zwarteveen

Het nieuwe adres van ds. E. Zwarteveen luidt: Tjariet 4, 8032 LM Zwolle, tel.: 038-530086.

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie

Het scribaat berust thans bij: de heer J.P. Rietveld, Mathenesserplein 42B, 3023 LA Rotterdam.

Comité Landelijke Ouderlingenconferentie

Op zaterdag 12 november 1994 zal de vijfde Landelijke Ouderlingenconferentie worden gehouden. Het thema voor deze conferentie luidt: *Kerkjeugd – jeugdkerk*.

Sprekers zijn dr. R.R. Ganzevoort uit Doorn: 'Hoe houden we de kerk bij de jeugd?' en dhr. J.J. Lakerveld uit Emmeloord: 'Hoe houden we de jeugd bij de kerk?'

Een ieder die belangstellend is, wordt van harte uitgenodigd deze conferentie bij te wonen. Plaats van handeling is de Jeruzalemkkerk aan de Troosterlaan 65 te Utrecht.

Ontvangst met koffie 09.30 uur en einde 15.45 uur.

Aanmelden voor deelneming door overmaking van f 25,- (koffie, thee en lunch inbegrepen) op postbankrekening 65940, t.n.v. Landelijke Ouderlingenconferentie Ned. Geref. Kerken, p/a Statensingel 110c, 3039 LS Rotterdam, vóór 1 november a.s.

Ds. J. van Atten

Het nieuwe adres van ds. J. van Atten luidt: Waal 12-a, 2968 GB Langerak. Tel.: 01843-1871.

Ds. J. Goudzwaard

Ds. J. Goudzwaard (emeritus predikant van de gemeente Zaandam) is op 26 september jl. overleden op 69-jarige leeftijd.

Ds. H.G. Schaeffer

Ds. H.G. Schaeffer (emeritus predikant van de gemeente Schiedam) is op 1 september jl. op 79-jarige leeftijd overleden.



Interkerkelijk Algarve Pastoraat

Het Interkerkelijk Algarve Pastoraat zal – evenals voorgaande jaren – weer protestantse kerkdiensten houden en wel in de volgende plaatsen en daarbij vermelde tijden:

Praia de Oura: Hotel Carrousel van 6 nov. '94 – 30 april '95 's morgens om 10.30 uur.

Quarteira: Don José van 8 jan. – 27 maart '95 's middags 15.30 uur.

Praia de Rocha: Hotel Jupiter a.d. boulevard: van 8 jan. – 27 maart '95 's morgens om 10.30 uur.

Inlichtingen tot 7 nov. '94: J. Huisman, Ereprijs 138, Nijverdal, tel.: 05486-10369.

Actie vrijlating Pakistaanse christenen

De VCVM-Nederland, de Vereniging van Christenen tegen Vervolg en Marteling, sloot enige weken geleden een actie af voor vrijlating van zes Chinese predikanten die vanwege hun geloof gevangen zitten. Er werden 4546 handtekeningen verzameld.

De VCVM-Nederland is een actie begonnen voor vrijlating van de Pakistaanse christen Gul Masih en de definitieve vrijlating van Salamat Masih en Rehmet Masih. De 44-jarige Gul Masih werd op 10 december 1991 gearresteerd op beschuldiging van godslastering. Op 2 november 1992 werd Gul Masih veroordeeld tot de strop, omdat hij tijdens een woordenwisseling de profeet Mohammed beledigd zou hebben. Hij is in hoger beroep gegaan. Plaatselijke mensenrechtengroepen zijn ervan overtuigd dat hij geen beledigingen over de profeet uitgesproken heeft. Ook Amnesty International is van oordeel dat hij alleen veroordeeld is vanwege zijn christelijke overtuiging. De zaak van Salamat en Rehmat Masih sleept zich al anderhalf jaar voort. Beiden en nog een derde Pakistaanse christen, Manzoor Masih, werden in maart 1993 beschuldigd van godslastering tegen de profeet Mohammed. De 12-jarige Salamat Masih zou beledigende opmerkingen over de profeet op een muur van een moskee geschreven hebben, hoewel hij kan lezen noch schrijven. Na de aanklacht werd hij gevangenen gezet. Op 8 november werd hij voorlopig op borgtocht vrijgelaten. Op 5 april 1994 vond weer een rechtszitting plaats. Nadat de drie christenen het rechtbankgebouw hadden verlaten, werd er met een machinegeweer op

hen geschoten door islamitische geestelijken. Manzoor Masih werd daarbij gedood. Rehmat Masih raakte zwaar gewond. Salamat werd licht gewond. Nog steeds is er geen definitieve uitspraak gedaan over Salamat en Rehmat Masih. Beiden zijn ondergedoken. Het bestuur van VCVM-Nederland vraagt alle christenen zoveel mogelijk handtekeningen te verzamelen onder het verzoek aan de Pakistaanse autoriteiten om Gul, Rehmat en Salamat Masih vrij te laten. De VCVM acht het van groot belang dat ook zoveel mogelijk persoonlijke brieven naar de Pakistaanse autoriteiten gestuurd worden waarin een verzoek gedaan wordt om vrijlating van de gevangenen zittende christenen. Een handtekeninglijst en een voorbeeldbrief kunnen aangevraagd worden bij VCVM-Nederland, Postbus 451, 3800 AL Amersfoort of telefonisch via: 038-225041 of 01820-82608 of 01840-13948.

Ontmoetingsdag van Interserve in het teken van 25 jaar in Nederland

De zendingsgemeenschap Interserve-Nederland houdt haar tweede ontmoetingsdag dit jaar op zaterdag 12 november a.s. met als thema: *'Zending en Gemeente: Een relatie!'*

Een directe relatie van de gemeente met zending door het zelf uitzenden van werkers of het intensief betrokken raken bij een project aan de andere kant van de wereld heeft grote gevolgen. Als een gemeente zich daadwerkelijk gaat inzetten voor zending heeft dat zijn uitstraling naar alle sectoren van gemeente-zijn: kerkdienst, pastoraat, diaconaat en jeugdwerk. Alles krijgt een bredere dimensie. De gemeente gaat zich bewust worden waarvoor ze er is: voor de wereld, hier en elders. Alles wat de gemeente doet, krijgt ineens een wereldwijde betekenis. Op verschillende wijze zal dit thema centraal staan, ook door ervaringen van Interserve-partners, die terug zijn van korte en/of langere perioden in het buitenland.

De spreker in het morgenprogramma is drs. Evert van der Poll, predikant en publicist uit Lelystad. Tevens zal er aandacht worden gegeven aan het feit dat 25 jaar geleden het initiatief is genomen om een Nederlandse Interserve-commissie (toen nog BMZG) op te richten. Iedereen die meeleeft en belangstelling heeft is van harte welkom. De dag wordt gehouden in het gebouw van 'De Wittenberg', Krakelingweg 10 te Zeist en begint met ontmoeting en koffie om 9.30 uur. Het programma begint om 10.00 uur en duurt tot 15.30 uur. Gevraagd wordt zelf een lunchpakket mee te brengen. Er is gedurende de gehele dag een apart programma voor kinderen van 4 t/m 12 jaar. Voor de allerkleinsten zal er een crèche worden georganiseerd. Een programma, een routebeschrijving voor auto en openbaar vervoer en verdere informatie kan verkregen worden bij het kantoor van Interserve, tel.: 03404-13741.



*Mijn hele wezen leg ik in Uw handen,
want U zult mij zeker bevrijden,
Here, mijn trouwe God.*

Psalm 31 vers 6

Op Zijn tijd heeft de Here thuis gehaald onze lieve moeder, oma, zus en mijn schoonzus

RIEK VAN GIJSSEL

sinds 19 december 1977 weduwe van **Jan Willem Boxman**
op de leeftijd van 79 jaar.

Sassenheim: Huib Boxman

Elly Boxman-Terpstra

Doorwerth: Harry Boxman

Ina Boxman-Heidelberg

Dokkum: Betty Geertsma-Boxman

Koert Geertsma

Zwolle: Juul Boxman

Hanny Boxman-Heek

Jakarta (Indonesië): Wilma Tervoort-Boxman

Aad Tervoort

Kleinkinderen

Edmonton (Canada): Diny Bouwmeester-van Gijssel

Zwolle: Eeft van Gijssel

Janny van Gijssel-Dekker

Zwolle, 5 oktober 1994

Correspondentie-adres:

Bolksbeek 20, 8033 CN Zwolle

De begrafenisplechtigheid heeft op zaterdag 8 oktober plaatsgevonden op de begraafplaats Bergklooster te Zwolle-Noord.

JONGE VROUW ZOEKT KENNISMAKING.

Ben 34 jr., schuld. gesch.;
heb 2 jonge kinderen; ben op-
gewekt en actief.

ZOEK

een gelovige, lieve man, die
ook als een vader voor de kin-
deren is. De gereform. belijde-
nis toegedaan.

Br. o.nr. 2104 (Graag met pas-
foto die beslist direct wordt
geretourn.)

EH Basisjaar

Eerst EH dan Ir.

Ga je straks studeren aan hogeschool of universiteit? 'Doe' dan eerst het Basisjaar van de Evangelische Hogeschool. Da's een leerzaam jaar vol principiële vorming. Zonder de praktische vaardigheden te vergeten. Kortom: een jaar waar je als toekomstig ingenieur of doctorandus veel plezier van hebt.

Vraag dus de studiegids aan!

 **evangelische
hogeschool**

Drentestraat 1, Amersfoort, 033-621731

Principiële kwaliteit

Ja! Stuur mij de studiegids.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Bon opsturen naar:
EH, Postbus 957, 3800 AZ Amersfoort

Het Nederlands Dagblad voor zo'n dag als vandaag



Nederlands Dagblad
Gereformeerd gezinsblad

Zap zit je in Hilversum,
zap in Hollywood. Zap
huilen in Afrika, zap lachen
in Aalsmeer. Zap Kok, zap
Clinton. Zap maan, zap
diepzee. Zap zus, zap zo,
zap soap. De tv is het
venster op de wereld en
de wereld is een dorp ge-
worden.

Het ND zapt niet. Het
is een krant die met visie
het nieuws volgt en ver-
banden legt. Die luistert,
discussieert en aanspreekt.
Een echt gezinsblad boven-
dien. Soms kinderkrant;
soms jongerenblad.

Er wordt gelezen en
muziek geluisterd. Uitge-
gaan, gesport, vakantie ge-
vierd. En tv gekeken. Maar
Koning Eenoog regeert
niet: een principiële kijk in
de rubriek *Medium Dry*;
dagelijks een verantwoorde
keuze in *Kanaal 11*.

Want kijken is kiezen,
zap uit. Geen ander christe-
lijk ochtendblad komt zo
duidelijk voor de dag.



Een krant leer je al lezend pas kennen. Daarom neem ik een proefabonnement op het ND:
vier weken thuisbezorgd voor maar 15,-. Ik betaal pas als ik een acceptgiro heb ontvangen.

NAAM _____

ADRES _____

POSTCODE _____

WOONPLAATS _____

TELEFOON _____

Stuur deze coupon in een envelop naar het
Nederlands Dagblad.
Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld.
Een postzegel is niet nodig. Of bel voor een
proefabonnement: 03420-10720.